

Днес в броя

Родните таланти спечелиха 7 медала от международните олимпиади по информатика и география

Стр. 2

Стр. 3

Стр. 11

Проф. Георги Вълчев, министър на образованието и науката: „За нас, като екип, е важно да се чува гласът на учениците и да има пълноценно тяхно участие, за да могат младите хора да се изграждат като граждани с активна позиция и като хора, които са инициативни“

Доц. д-р инж. Петя Трифонова, директор на Националния институт по геофизика, геодезия и география – БАН: „България има много региони с геотермален потенциал. Тази енергия е една от най-чистите, защото не е свързана с производство на батерии, слънчеви панели и отпадни замърсители“

Българска академия на науките
www.bas.bg

®

АЗ·БУКИ

Вестникът е правопреемник на първото официално издание на Министерството на просвещението – „Училищен преглед“ – 1896 г.

Четете ни на www.azbuki.bg

НАЦИОНАЛЕН СЕДМИЧНИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА

Брой 33 (1778) 20 – 26 август 2026 г. Година XXXV. Под името „Аз-буки“ вестникът излиза от 10 април 1991 г.

Цена 1,10 € / 2,15 лв.

Снимка ДГ „Слънце“ – Кюстендил

Детският смях и приключенският дух завладяха новия атракционен въжен парк в сърцето на лесопарк „Хисарлъка“ край Кюстендил

МОН предлага по-високо обезщетение за деца без място в градина

Снимка Олег Попов

Максималната месечна компенсация за родители на деца, които не са приети в държавна или общинска детска градина поради липса на места, се предлага да бъде увеличена от 296,55 на 320 евро от 1 август 2026 г. Това е записано в публикувания за обществено обсъждане проект на заповед на министъра на образованието и науката. С нея се определя актуализиран месечен размер на компенсацията за едно дете за 2026 г., изплащана при условията и по реда на Наредбата за условията и реда за предоставяне и изплащане на средства от държавния бюджет за компенсиране на разходите, извършени от родителите за отглеждането и обучението на децата, които не са приети в държавни или общински детски градини или училища поради липса на свободни места.

Новият размер от 320 евро се отнася за децата от 3-годишна възраст до I клас. Компенсациите за неприетите в ясли деца са уредени отделно. Условията за придобиване право на компенсация и задължението разходите да бъдат доказани, се запазват както досега.

Компенсацията не се отпуска като фиксирана сума, а покрива действително направени и доказани плащания от родителя за месечни такси и разходи до определения максимален таван – например такси за частна детска градина, която няма държавно финансиране, или за обучение и отглеждане от друг допустим доставчик на услуга (частни лица/организации за обучение).

Исканията с необходимите документи (заявления, фактури и платежни документи за съответния период) се подават към съответната община в определени срокове.

Средствата се одобряват с решения на Министерския съвет и се разпределят целево по бюджетите на съответните общини. АЗ·БУКИ

Програмата на правителството:

Образованието е най-сигурната инвестиция в бъдещето на България

Необходимо е то не само да предава знания, но и да изгражда мислещи и отговорни личности

Образованието е най-сигурната инвестиция в бъдещето на България. А в условията на динамични глобални промени е необходимо да се осигури образование, което не само предава знания, но и изгражда личности – уверени, отговорни, мислещи и способни да се адаптират към предизвикателствата. Това е записано в Програмата за управление на Република България 2026 – 2030 г., приета от Министерския съвет.

В нейния раздел „Образование и наука“ са разписани поредица от приоритети в двата сектора, законодателни мерки, действия на изпълнителната власт и срокове за реализирането им.

В документа се подчертава, че решаващи за качеството на образователната система са професионалната подготовка,

общественият престиж и възможностите за развитие на учителите. В тази връзка, се посочва, че възнагражденията на педагогическите специалисти трябва да са в размер на 125% от средната работна заплата, като им се осигуряват възможности за квалификация и превенция на прегарянето.

Записано е още изграждане на единна система за образование и грижа в ранна детска възраст с инструменти за проследяване на развитието. В училищното образование ще се работи за промяна в доминиращата култура на учене от заучаване и възпроизвеждане на знания към формиране на умения и нагласи, функционална интелигентност и мотивация за учене. Ще се предприемат и стъпки за разработване на концептуално нови учебни програми,

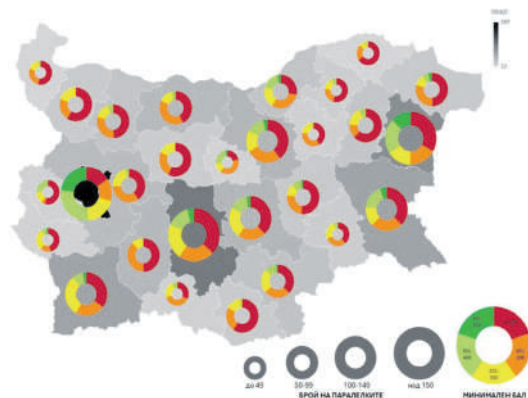
както и на промяна в оценяването.

Сред предлаганите в Програмата промени е и пилотно въвеждане на здравно образование в училищата през есента на тази година. До края на 2027 г. пък се предвижда създаване на „културен паспорт“ за деца от 6 до 18 години, като чрез него ще се въведе „минимален национален стандарт“ за годишен достъп на всяко дете до театър, музей, кино, концерт, библиотека и обект на културното наследство.

Сред точките в приоритет „Бъдеще за младите в България“ пък е създаването на Дом на младите в пустеещата сграда на Нотариата в София, като поставеният срок е февруари 2030 г. АЗ·БУКИ

Подробности на стр. 4 – 5

Близо 40%
от паралелките
приемат ученици
с бал пог 100 точки

Разпределение на броя на паралелките в средното образование по минимален приеман бал на първо класиране за учебната 2026/2027 г.

Паралелките в гимназиите с минимален бал за прием в VIII клас под 100 точки представляват близо 40% от всички, докато тези с минимален бал над 400 точки са под 6%. Това показват изчисления на Института за пазарна икономика по данни от регионалните управлени на образованието.

Балът за прием е от 0 до 500 точки. От тях до 100 точки се формират от оценките в училище, а останалите 400 – от резултатите на НВО по български език и литература и математика. И в приема за учебната 2026/2027 г. във всяка област в страната има поне една паралелка, в която ученик може да бъде приет само с оценките си от училище – тоест с 0 точки от НВО или дори без явяване на изпитите, посочват в анализа си от ИПИ.

Изключение правят най-големите градове. В София например близо една четвърт от паралелките са с минимален бал над 400 точки. Единствено в столицата и Варна има паралелки, за които минималният бал надхвърля 450 точки.

В повече от половината области обаче няма нито една паралелка с минимален приеман бал над 400 точки, като в Монтана и Ловеч няма дори такава с над 300 точки.

От ИПИ отбелязват, че е интересен случаят на област Смолян. Макар в областта да няма паралелки с минимален бал над 400 точки, тя традиционно е сред областите с най-добри резултати на държавните зрелостни изпити. Това показва, че добавената стойност на образование в областта е висока.

От Института отбелязват още, че различия има и между отделните видове паралелки и те се проявяват навсякъде в страната. При профилираното образование най-конкурентни традиционно остават математическите профили, докато сред тези с най-нисък бал по-често попадат профилите „Предприемачески“, „Природни науки“ и „Икономическо развитие“. В професионалното образование най-висок интерес привличат специалностите, свързани с информатиката, и най-вече професията „Разработка на софтуер“.

Данните показват, че в голяма част от страната проблемът не е трудният достъп до желаните гимназии, а в ограничената конкуренция, породена от демографския спад.

При положение че близо 40% от паралелките приемат ученици с минимален бал под 100 точки, а във всяка област има паралелки, в които може да се влезе без включване на резултатите от НВО в класирането, образователната политика трябва да се фокусира в измърване на качеството, посочват от ИПИ. Оттам смятат, че именно поради този факт следващата логична стъпка е въвеждането на модел за оценка на добавената стойност. Той би позволил училищата да бъдат оценявани според напредъка, който учениците постигат по време на обучението си, а не според това с какви ученици започват.

При намаляващ брой ученици успехът на образователната система все по-малко ще зависи от конкуренцията за прием и все повече – от нейната способност да повишава знанията на учениците и да подготвя кадри за икономиката. **АЗБУКИ**

Олимпийците с нови медали

Родните таланти спечелиха 7 отличия от международните надпревари по информатика и география

Четири медала – златен, сребърен и два бронзови, донесоха българските ученици от 38. международна олимпиада по информатика (IOI), съобщиха от Сдружението на олимпийските отбори по природни науки.

Престижното състезание се проведе от 9 до 16 август и събра в Ташкент, Узбекистан, рекорден брой участници в историята на надпреварата – 386 ученици от над 97 държави.

Златеният медал спечели Андрей Стефанов (XI клас, Първа частна математическа гимназия, София). Сребърно отличие за България донесе Сава Делев (X клас, ПЧМГ, София). С бронзови медали се окичиха Кирил Зулямски (IX клас, Софийска математическа гимназия) и Александър Пендов (X клас, МГ „Акад. Кирил Попов“, Пловдив).

С постижението си тази година Андрей Стефанов стана вторият българин със златни медали както от Международната олимпиада по математика (IMO), така и от Международната олимпиада по информатика (IOI). Първи това постига Емануил Тодоров, който печели злато и от двете олимпиади през 1989 г. В световен мащаб Андрей е 22-рият ученик, спечелил златни медали от IOI и IMO в една и съща година, а догодина ще има възможност да надгради това изключително постижение.

Ръководители на националния отбор са Енчо Мишинев и Румен Михов.

Международната олимпиада по информатика е едно от най-престижните международни състезания за ученици в областта на информатиката и състезателното програмиране. Неин основател и първи домакин е България. Първото издание се провежда през 1989 г. в Правец и оттогава олимпиадата се провежда всяка година.

Участниците в българския национален отбор се избират измежду най-добре представилите се ученици в националните състезания и олимпиади по информатика. Традиционно силни държави на IOI са Китай, САЩ, Русия и Корея.

В Европа България е трета по брой златни медали след Полша и Румъния. Досега родните таланти са спечелили 30 златни, 58 сребърни и 47 бронзови медала на Международната олимпиада по информатика. Двама български олимпийци се нареждат и сред най-успешните участници в историята на надпреварата – Христо Венев, който е втори за всички времена със своите 4 златни и един сребърен медал, и Румен Христов, заемащ осмото място с 3 златни и две сребърни отличия.

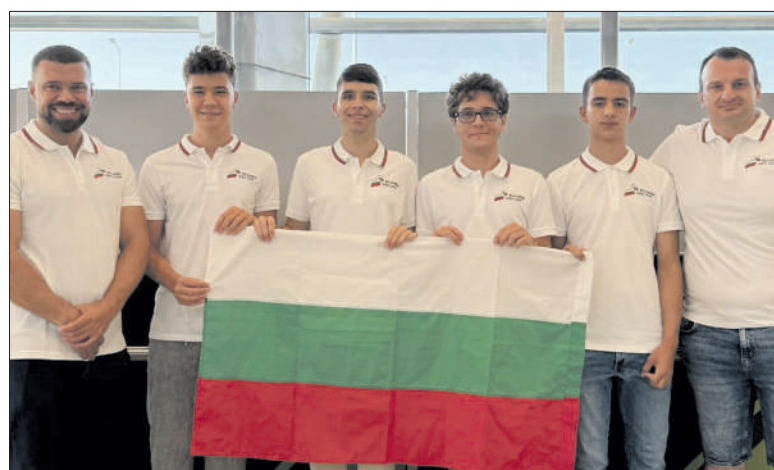
Междувременно три медала – два сребърни и един бронзов, спечелиха българските ученици и на Международната олимпиада по география (iGeo), съобщиха от Сдружението на олимпийските отбори по природни науки. Надпреварата събра най-силните ученици географи от над 50 държави от цял свят от 11 до 17

Снимка Media Bricks

С четири медала се завърна в страната отборът по информатика

Снимка СООПН

Отборът по география спечели две сребърни и едно бронзово отличие

България приема Международната олимпиада по география

Освен спечелените медали другата добра новина от тазгодишното издание на Международната олимпиада по география е, че през лятото на 2029 г. България ще приеме престижната надпревара. Страната ни е избрана за домакин по време на сесия на Международния географски съюз в Истанбул. Кандидатурата на Бургас е подадена в началото на 2026 г., като е резултат от координираните действия на Геолого-географския факултет на Софийския университет, МОН, Община Бургас, филиала на най-старото ни висше училище в морския град и Сдружението на олимпийските отбори по природни науки.

август в Истанбул, Турция.

Сребърните отличия заслужиха Борис Донков (XII клас, НПМГ „Акад. Любомир Чакалов“, София) и Звездемир Пенев (XII клас, МГ „Д-р Петър Берон“, Варна), бронзовото донесе Лъчезар Митев (XI клас, Софийска математическа гимназия „Паисий Хилендарски“), а малко не достигна за медал на Кристиан Станишев (X клас, СМГ).

Ръководители на отбора ни са доц. д-р Димитър Желев и доц. д-р Калоян Цветков от Геолого-географския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

България вече има 24 отличия от Международната олимпиада по география – 3 златни, 11 сребърни и 10 бронзови.

Едно от най-престижните международни състезания за ученици по география се провежда за първи път преди 30 години в Нидерландия. До 2012 г. се организира на всеки две години, след което – всяка година.

България се включва в Олимпиадата от 2004 г., а участниците в националния отбор се избират измежду най-добре представилите се ученици в националните състезания и олимпиади по география. **АЗБУКИ**

Снимка Пресцентър на МОН

МОН подкрепя ученическите съвети

Ще се търси модел за техния по-ясен статут и по-активна роля

По-активното участие на учениците в обсъждането на важните теми в образованието и създаването на условия гласят им да се чува на национално ниво, са сред приоритетите на екипа на МОН. Една от стъпките в тази посока е създаването на национално представителство на ученическите съвети. Това стана ясно по време на среща на министъра на образованието и науката проф. Георги Вълчев и заместник-министър д-р Таня Панчева с представители на ученически и младежки организации от страната, съобщава Пресцентърът на МОН.

„За нас, като екип, е важно да се чува гласът на учениците и да има пълноценно ученическо участие, за да могат младите хора да се изграждат като граждани с активна позиция и като хора, които са инициативни“, каза министър Вълчев.

По думите му по-ясното структуриране на ученическите съвети ще позволи те да участват не само във формирането на образователните политики, но и в други области, в които младите хора са ангажирани и засегнати.

„Трябва да показваме добрия пример и да чуваме добрите идеи. По ключови теми, като намаляване на агресията и рисковото поведение, превенцията на употребата на вредни и опасни вещества и предлагането на интересни извънкласни дейности, партньорството с учениците е безценно. Те често първи разпознават проблемите и

тревожните тенденции сред своите връстници и могат да бъдат важен партньор за достигане до тях“, каза още проф. Вълчев.

През следващите месеци ще се направи преглед на свършеното до този момент и ще се работи съвместно с ученически и младежки организации за намиране на устойчив модел за създаването и функционирането на национално представителство на ученическите съвети, стана ясно по време на срещата.

Министър Вълчев обясни, че е готов да инициира и нормативни промени в тази сфера, за да може да бъде намерен ефективен модел за институционализирането му.

„Ученическото самоуправление е изключително важно за нас, защото вие пряко комуникирате със своите връстници, за тях сте лидери и авторитети и разпознавате техните трудности и проблеми. Разчитаме на вас, защото добри резултати може да има само когато учителите, учениците и институциите сме заедно в предизвикателствата“, подчерта д-р Панчева.

Тя коментира още, че е необходимо ученическите съвети да имат не само по-ясен административен статут, но и конкретни правила за тяхното функциониране. Това ще им позволи да бъдат максимално полезни, да развиват инициативи и младежки политики, които да достигат до повече ученици. Според нея по този начин ученическото участие може да бъде надградено

от ниво училище към регионално и национално ниво.

Участниците в срещата се обединиха около мнението, че ученическите и младежките организации са силен инструмент за преодоляване на различни дефицити. Чрез участието си в тях учениците развиват инициативност и умения за работа в екип, обменят знания и идеи, създават нови интереси и изграждат ценности.

Ученическото самоуправление подпомага процесите на приобщаване и социализация и може да има важна роля за превенция на агресията, изолацията и рисковото поведение сред подрастващите.

В тази връзка, беше обсъден и статутът на младежките центрове в страната като пространства за инициативи, обучения, срещи и дискусии, включително за дейности, организирани от ученическите съвети. От МОН беше заявена готовност за участие в последващи разговори с останалите институции относно възможностите за устойчивото им функциониране.

В срещата участваха още парламентарният секретар на МОН Радослав Христов, Атанас Радев (председател) и Димитър Мишев от Националния младежки форум, Силвия Аврамова (председател) и Елена Иванова (заместник-председател) от Националния ученически парламент, както и Дамян Будинов (председател) и Йордан Георгиев от Софийския ученически съвет. **АЗБУК**

Зам.-министър Таня Панчева обсъжда с учители от Карлово промените в предучилищното образование

Заместник-министърът на образованието и науката д-р Таня Панчева обсъди с учители от Карлово предложените промени в предучилищното образование, насочени към цялостното проследяване на развитието на децата. Домакини на срещата бяха кметът на общината д-р Емил Кабаиванов и заместник-кметът Антон Минев, съобщава Пресцентърът на МОН.

Д-р Таня Панчева разговаря с педагогическите специалисти и директорите за предложението на МОН за въвеждане на единен инструментариум за проследяване развитието на децата в предучилищното образование. По нейните думи тези изменения ще дадат възможност на учителите да работят по еднаква методика и критерии, а

развитието на всяко дете ще може да се установява още при постъпването му в детската градина.

„Предложенията са важни за системата, защото за първи път въвеждаме последователен модел още в предучилищна възраст, който ще наблюдава развитието, включително владенето на българския език. Досега реагирахме едва когато детето вече изостава в училище“, отбеляза д-р Панчева.

В рамките на работната си визита заместник-министърът посети и Детска градина „Първи юни“ в града, която отбелязва 50-годишен юбилей. Д-р Панчева поздрави директорката Ваня Христова за положените усилия, добрата подготовка и съвременната материална база. **АЗБУК**

Кампания на Института за български език – БАН и в „Аз-буки“

Защо да избягваме думата активност

Красимира ФУЧЕДЖИЕВА*

В съвременния български език все по-настойчиво се налага една неуместна употреба на думата *активност* в множествено число – *активности*. Съществителното име *активност* обикновено се употребява в словосъчетания като *физическа активност*, *слънчева активност* и под.

Формата *активности* е все по-често срещана, особено в медийни и рекламни текстове, както и в съобщения за корпоративни събития: *Фирмата подготвя нови активности за клиентите си*; *Предвиждаме спортни активности*; *Проектът включва екологични активности*... В подобни случаи авторите не правят прецизен избор на лексикални средства и под влияние на английското *activities* назовават различни действия с една дума.

В същото време в българския език могат да бъдат открити много други думи, които биха направили изказването по-образно и по-информативно. Така изразът *нови активности за клиентите* може да бъде заменен с *нови събития, кампании или услуги*. По същия начин вместо за *спортни активности* може да се говори за *спортни състезания, игри или занимания*, а изразът *екологични активности* може да се замени с *екологични акции, проекти или инициативи*.

*Д-р Красимира Фучеджиева е главен асистент в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ при Българската академия на науките.

БАН обявява конкурс за докторанти

Българската академия на науките обяви конкурс за прием на редовни и задочни докторанти за учебната 2026/2027 г. Кандидатите могат да подават заявления за участие в конкурса до 13 октомври 2026 г. до директора на обучаващата организация (институт на БАН), посочена в списъка.

Сред необходимите документи за кандидатстване е заявление в свободен текст, в което се посочва професионалното направление и акредитираната докторска програма/специалност, за която се кандидатства, както и чуждият език, по който ще се държи вторият конкурсен изпит. Към него се прилагат още автобиография, диплома за придобита образователно-квалификационна степен „магистър“ с приложението или нотариално заверено копие от нея или удостоверение за признато висше образование, ако дипломата е издадена от чуждестранно висше училище, декларация по § 5 от допълнителните разпоредби на ПМС 90/26.05.2000 г.

Кандидатите могат да прилагат и други документи, удостоверяващи техните интереси и постижения в съответната научна област. Те трябва да приложат и документ за платена такса за кандидатстване (вносна бележка, платежно нареждане или копие от тях) в размер на 20,45 евро по банковата сметка на Центъра за обучение при БАН.

Кандидатите, на които към момента на кандидатстване не е издадена диплома за придобита образователно-квалификационна степен „магистър“, представят уверение от висшето училище за успешно завършено обучение и положен държавен изпит (или защитена дипломна работа) с посочен среден успех от следването.

Кандидатите за докторанти се уведомяват писмено за допускането им до конкурса. Уведомлението съдържа датата и утвърдения конспект за изпита по специалността.

Изпитите по специалността ще се проведат от 30 ноември до 4 декември 2026 г., а по чужд език – от 7 до 11 декември.

Успешно издържали конкурсните изпити са кандидатите, получили оценка от изпита по специалността най-малко „много добър 4,50“ и по чужд език – не по-малко от „добър 4,00“.

Институтите и академичните специализирани звена в БАН са акредитирани за обучение на докторанти по десетки програми. За ефективно координиране на дейностите, свързани с обучението на докторанти, е създадено специализираното звено Център за обучение.

Науците звена в Академията предлагат 228 докторски програми, а усреднената оценка на акредитираните от НАОА програми на БАН е 9,267. **АЗБУК**

Образованието е най-сигурната инвестиция в бъдещето на Бъл

Необходимо е то не само да предава знания, но и да изгражда мислещи и се посочва в програмата за управление на страната, приета от Министер

Важно е всяко дете, независимо къде живее и какъв е неговият социален произход, да има равен достъп до качествено образование и възможност да развие своя потенциал. Училището трябва да бъде място, където всеки ученик се чувства подкрепен, мотивиран и вдъхновен да учи, да създава и да мечтае. Това е записано в Програмата за управление на Република България 2026–2030 г., приета от Министерския съвет.

В нейния раздел „Образование и наука“ са разписани приоритети в двата сектора, законодателни мерки, действия на изпълнителната власт и срокове за реализирането им.

В документа се подчертава, че образованието е най-сигурната инвестиция в бъдещето на България. А в условията на динамични глобални промени е необходимо да се осигури образование, което не само предава знания, но и изгражда личности – уверени, отговорни, мислещи и способни да се адаптират към предизвикателствата.

Отбелязва се още, че съвременното образование изисква съчетание между традициите и иновациите. Наред с усвояването на фундаментални знания учениците трябва да развиват умения за критично мислене, работа в екип, творческо решаване на проблеми, дигитална грамотност и активна гражданска позиция. Но не по-малко важно е и изграждането на ценности – уважение, почтеност, солидарност, отговорност и съпричастност.

В документа се подчертава, че решаващи за качеството на образователната система са професионалната подготовка, общественият престиж и възможностите за развитие на учителите.

Висшето образование се определя като стратегически фактор за развитието на обществото и икономиката. А укрепването на връзката между висшите училища, бизнеса и публичния сектор – като ключово условие за успешната професионална реализация на младите хора и за повишаване на конкурентоспособността на икономиката.

В областта на науката е посочено, че следва последователно да се подкрепят научните изследвания, младите учени и връзката между науката, образованието и бизнеса, доколкото научните изследвания са естествен двигател на развитието и конкурентоспособността.

Ефективна система на предучилищното и училищното образование

С цел приемственост, дългосрочна визия и устойчивост на политиките се предвижда изготвяне на проект на Стратегическа рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България с хоризонт след 2030 г. В тази връзка, се предвиждат промени в Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), насочени към изграждане на единна система за образование и грижа в ранна детска възраст (ОГРДВ) чрез създаване на еднакви изисквания към условията в детските ясли и градини – персонал, образователно съдържание и управление на качеството.

Предвидените мерки включват прилагане до септември 2028 г. на цялостна система за наблюдение и оценка на ОГРДВ и инструменти за проследяване на детското развитие за всяка възрастова група в детската градина. В това число чрез изграждане на необходимата инфраструктура и обучение на екипи на детски градини.

Ще се разработи и регламентира нов модел за професионална подготовка на специалност „Ранно детско развитие“ чрез осигуряване на съвместна подготовка между педагогически и медицински факултети (декември 2028 г.). Предвидено е и разработване на програми за

продължаваща квалификация.

Ще се насърчава и прилагането на образователни иновации в детските градини, включително чрез разширяване на националната програма (януари 2030 г.).

Промяна в доминиращата култура на учене

С цел промяна от заучаване и възпроизвеждане на знания към формиране на умения и нагласи, функционална интелигентност и мотивация за учене се предвиждат поетапен преглед и допълнения в Просветния закон. Изпълнителната власт ще предприеме стъпки за разработване на концептуално нови учебни програми с акцент върху уменията и върху развиване на ключовите компетентности и функционалност на знанията.

До декември 2029 г. е записана промяна на ДОС за общообразователната подготовка и на всички учебни програми с цел ориентиране на обучението към придобиване на ключови компетентности, по-голяма рамковост и междупредметна интеграция. Ще се актуализират учебните програми за общообразователна подготовка с оглед усъвършенстване на дигитално-медийната грамотност и придобиване на ИИ грамотност.

Цялостното обновяване на учебното съдържание, включително оптимизиране на учебните програми за профилирана подготовка, трябва да завърши до декември 2029 г.

До януари 2030 г. пък трябва да се осъществи адаптиране на оценяването към измерване на придобитите основни умения и ключови компетентности – чрез акцент върху формиращото оценяване и разработването и прилагането на дескриптори за нивата на постижения с цел синхронизиране на вътрешното и външното оценяване и фокус върху измерване на житейски значими умения.

Подкрепа на хуманитарното и STEM обучението

В Програмата са набелязани и мерки за подкрепата за хуманитарното и STEM образованието, които едновременно развиват научното мислене, творческите способности, културната грамотност и уменията на младите да бъдат иновативни и активни граждани.

До септември 2028 г. трябва да се разра-

ботят концепции за единно съдържание по български език и литература, история и цивилизации и география и икономика с акцент подкрепа на националното самосъзнание, по математика и природни науки с цел повишаване на мотивацията и резултатите, както и върху гражданско образование, включително чрез разширяване на предметния обхват на НВО (януари – декември 2029 г.).

Записано е още разширяване дейностите на Националната програма „Изучаване и съхраняване на традициите и историята на Българската армия“ със срок май 2027 г., с което ще се насърчава прилагането на иновации, свързани с възпитанието в родолюбие и придобиване на първоначални знания и умения по военна подготовка.

В целия срок на Програмата ще продължи подкрепата за организациите на българските неделни училища в чужбина и ще бъдат подпомагани културни и образователни инициативи на българските общности в чужбина.

С цел засилване възпитателната роля на училището и акцент върху формирането на ценности от учебната 2028/2029 година в задължителните учебни часове ще се включи и предметът „Добродетели и религии“.

Иновативни подходи в училищното образование

Дигиталната трансформация на образованието се определя в Програмата като стратегическа инвестиция и ключов инструмент за повишаване на качеството в системата. Целта е преход към управление, основано на данни, което позволява ранна подкрепа, персонализирано обучение и ефективно използване на публичните ресурси.

Предвижда се ИИ и новите технологии да се използват за по-качествено образование при стриктно спазване на принципите за сигурност, защита на личните данни и етично приложение.

Ще се разработва и прилага дигитално образователно съдържание, както и ИИ и софтуерни решения за проследяване на резултатите и повишаване на дигиталната компетентност и умения на ученици (декември 2029 г.). Със срок януари 2030 г. са записани разширяване и развитие на мрежата от иновативни училища, дигитализация на

документацията и отчетността и внедряване на ИИ решения в образователната система.

Равен достъп за качествено образование

По приоритета е посочено приемането на законодателни промени, насочени към разширяване на езиковата подкрепа. Предвидените мерки включват пълен обхват на децата и учениците, подлежащи на задължително образование, с фокус върху тези в риск (април 2029 г.) и превенция на отпадането в училищното образование (януари 2030 г.).

Образователните неравенства ще бъдат преодолявани чрез ранно идентифициране на дефицити и предоставяне на своевременно подкрепа (декември 2029 г.), както и чрез промяна на системата за оценка на качеството с акцент върху мониторинга за постигнатия напредък на учениците (януари 2030 г.).

Осигуряването на езикова подкрепа на децата и учениците, които не владеят български език в достатъчна степен, ще включва и въвеждане на подготвителен езиков клас преди I клас (септември 2027 г.).

Равният достъп ще се осигурява чрез разширяване на мрежата от средищни и защитени училища и безплатен транспорт за всички нуждаещи се деца и ученици.

Ще продължат и инвестициите в разширяване и реновиране на училищната инфраструктура за преминаване към едноменен режим на обучение (януари 2030 г.), изграждането на физкултурни салони и спортни площадки (декември 2027 г.).

Училищата ще бъдат стимулирани да се превръщат в енергийно ефективни и самодостатъчни системи (срок януари 2030 г.).

Приобщаващо образование

Предвиждат се промени в Просветния закон с цел разширяване на възможностите за обучение и подкрепа на учениците със специални потребности, осигуряване на по-гъвкава организация на обучението и възможност за целодневна подкрепа според индивидуалните потребности, изграждане на национална система за кариерно ориентирание, разширяване на възможностите учениците със специални потребности да удостоверяват придобитите знания и умения.

Снимка Олег Попов

Правителствената програма предвижда изграждане на единна система за образование и грижа в ранна детска възраст

гария

отговорни личности, ския съвет

Предвижда се и въвеждане на функционална оценка, която поставя акцент върху възможностите и необходимата подкрепа, а не върху диагнозата. Допълнителната подкрепа ще се оказва там, където детето учи и прекарва всекидневното си.

Ще се засили и ролята на регионалните центрове за подкрепа на процеса на приобщаващо образование като партньори на училищата чрез методическа помощ, супервизия и експертна подкрепа.

Записано е и осигуряване на помощници на учителя и специалисти според конкретните потребности на учениците, включително владеещи български жестов език.

Сред мерките са посочени ранно откриване и подкрепа за деца с обучителни затруднения (декември 2026 г.), гарантиране на достъп до приобщаващо образование и до подкрепа във всички населени места (декември 2029 г.), подкрепа за деца с езикови, когнитивни, поведенчески и сензорни затруднения (януари 2030 г.).

Подкрепата за личностно развитие ще се гарантира чрез индивидуални учебни планове и адаптиране на програми, методи и оценяване (декември 2027 г.), осигуряване на ресурсни учители, логопеди, психолози, социални педагози и други специалисти и осигуряване на достъпна физическа среда и помощни технологии (януари 2030 г.).

Подкрепа за учителите

В Програмата е записано, че за привличане на повече млади учители до 35 г. са необходими изменения в ЗПУО и подзаконовите актове, насочени към повишаване привлекателността на учителската професия: промяна на кариерните възможности, професионалната подкрепа и стимулите за работа.

В Просветния закон ще бъде регламентирана и система за проследяване и оценка на въздействието на квалификационните дейности върху професионалните компетентности на учителите, качеството на образователния процес и резултатите на децата и учениците. В Закона ще се регламентира и създаването на условия за психологическата подкрепа на педагозите чрез супервизия, наставничество, коучинг и други форми за професионална подкрепа.

Сред мерките са посочени възнаграждения на педагогическите специалисти в размер на 125% от средната работна заплата, възможности за квалификация и за превенция на прегарянето (срок януари 2030 г.).

Професионално образование, обвързано с икономиката

В областта се предвиждат промени в ЗПУО и в Закона за професионалното образование и обучение. Целта е осигуряването на гъвкавост по отношение на формирането на паралелки в дуалната форма, така че то да се организира при условия, съобразени с потребностите на работодателите и с регионалните особености на пазара на труда. Ще се осигури и единен стандарт при обучението за част от професия при лицата над 16 години с определен минимален брой часове.

Мерките са за модернизация на професионалните гимназии (септември 2029 г.), финансиране според качеството на обучение и реализацията на пазара на труда, ново учебно съдържание, включващо зелени и дигитални умения (септември 2027 г.) и привличане на специалисти от практиката (декември 2029 г.).

Относно дуалното обучение се предвиждат нови учебни програми (септември 2027 г.), разширяване на обхвата (септември 2029 г.), привличане на специалисти от практиката и учебни практики в реална среда (януари 2030 г.). *АЗ-БУКИ*

Висше образование, насочено към качество

В сектора на дневен ред е усъвършенстване модела на финансиране чрез по-силно обвързване с качеството, реализацията на завършилите и научните резултати, се отбелязва в Програмата. В тази връзка, ще се развият и показатели за качество и ефективност при оценката на висшите училища.

Предвижда се и преглед за съответствието на ЗВО със съвременните изисквания и международните ангажменти на България в областта на висшето образование. Включително за регламентиране на Знака за съвместна европейска диплома, за създаване на условия за съвместни образователни програми и участие на българските висши училища в европейски университетски алианси и/или обединения и за въвеждане на дуално обучение.

Записано е създаване на институционална нормативна уредба за синхронизиране на българското висше образование със структурата на образователните степени в ЕС при спазване на Европейската система за трансфер и натрупване на кредити (ECTS). Ще се въвеждат и микроквалификации и валидиране на резултатите от предходно обучение.

Предвидени са мерки за развитие на национална система за проследяване реали-

зацията на завършилите, като резултатите от нея ще се използват при финансирането на висшите училища, определянето на държавния прием и актуализирането на учебните планове (март 2028 г.).

Ще се прилагат и мерки за обучение на студенти в приоритетни за икономиката специалности, като приемът ще се обвърже със стратегически прогнози за пазара на труда.

Качество и модернизация

Мерките ще бъдат насочени към модернизация на висшето образование и на вътрешните системи за осигуряване на качеството, насърчаване използването на съвременни образователни технологии и ИИ, дигитална свързаност на електронните системи на висшите училища и научните организации с националните системи и развитие на обучение, ориентирано към студента.

Ще бъдат подкрепяни специалности в областта на инженерните, педагогическите, медицинските и природните науки, преквалификацията и ученето през целия живот. Записани са и подкрепа за студенти от социално уязвими групи, подобряване условията в студентските общежития и разширяване на стипендиантските програми.

Сред изброените мерки са и обучения на студенти по предприемачество, създаване на устойчиви партньорства между висшите училища, работодателите и публичния сектор, насърчаване участието на работодателите при разработването на учебните програми и разширяване на възможностите за практическо обучение (януари 2030 г.).

Интернационализация

Сред набелязаните мерки е популяризиране на българското висше образование. Предвижда се и насърчаване на български граждани, живеещи в чужбина, да се завърнат и да се обучават в родните висши училища. Ще се работи и за улесняване на процедурите за прием на чуждестранни студенти.

Българските висши училища ще бъдат насърчавани да се включват в европейските университетски алианси и да развиват съвместни образователни програми със стратегически международни партньори (януари 2030 г.).

Не на последно място се предвиждат мерки за повишаване квалификацията на академичния състав, развитие на дигиталните компетентности на преподавателите и за подкрепа за младите учени и преподаватели. *АЗ-БУКИ*

Наука като двигател на развитието

Снимка БАН

В Програмата на правителството е предвидена промяна в Закона за насърчаване на научните изследвания и иновациите, с която да отпадне разпоредбата, предвиждаща, че длъжностите министър на образованието и науката, зам.-министър с ресор научни изследвания, председател на Изпълнителния съвет и управител на Фонд „Научни изследвания“, както и изпълнителен директор на ИА „Програма за образование“ не могат да се заемат едновременно от хабилитирани лица от едно и също професионално направление.

Посочено е и предприемането на действия за изготвяне на проект на Национална стратегия за развитие на научните изследвания в Република България с хоризонт след 2030 г.

Останалите мерки са съсредоточени върху пет направления. Относно финансирането на държавните висши училища, БАН, Селскостопанската академия и другите публични научни организации ще се въведе прозрачен модел за разпределяне на част от държавната субсидия за научна дейност според качеството и въздействието на резултатите при отчитане на различните им функции и спецификата на научните области.

В тази връзка, се предвижда периодична международна оценка на научните организации и основните им структурни звена (януари 2029 г.), въвеждането на многогодишни договори за финансиране с конкретни цели, показатели и публично отчитане (януари 2030 г.) и оценяване на качеството и оригиналността на научните резултати, международното въздействие, привлеченото конкурентно финансиране, подготовката на млади учени и приноса към икономиката и публичните политики (януари 2030 г.).

Ще бъдат разписани отделни методики за природните, инженерните, медицинските, аграрните, обществените и хуманитарните науки (януари 2030 г.). Посочено е и предвидимо многогодишно финансиране за изследователските висши училища, центровете за върхови постижения, центровете за компетентност и обектите от Националната пътна карта за научна инфраструктура. Нови обекти в нея ще се включват само при доказана научна необходимост, достатъчно потребители, квалифициран персонал и осигурен бюджет за експлоатация.

Стимулиране на участието в „Хоризонт Европа“

С оглед превръщане участието в европейските рамкови програми в национален приоритет и преминаването на българските организации от преимуществено участие като малки партньори към ръководство на работни пакети, проекти и международни консорциуми, са предвидени мерки за финансова и организационна подкрепа.

Записано е инициране на промени в националното законодателство, които да позволят гъвкаво възнаграждение на проектните екипи и признаване на реалните непреки разходи.

Предвижда се и постоянен действащ фонд за подготовка на предложения по Европейския съвет за научни изследвания, Европейския съвет по иновациите, действията „Мария Склодовска-Кюри“, европейските партньорства, клъстери и инфраструктури. Ще се покриват и разходи за изграждане на консорциуми, правна и финансова експертиза, пилотни резултати и предварителна външна оценка.

Своевременно ще се осигурява и национално съфинансиране за европейски партньорства, мисии и инфраструктури. Предвижда се и начална национална подкрепа за високооценени предложения, останали без европейско финансиране поради изчерпан бюджет, както и механизъм за предварително финансиране при забавяне на плащанията, така че институциите да не ограничават участието си поради временен недостиг на оборотни средства.

Сроковете за мерките са януари 2030 г.

Приложни изследвания, трансфер на технологии и иновации

Предвидените мерки в областта са Фонд за приложни изследвания и доказване на концепция – създаване на Национален конкурентен инструмент, който да финансира валидиране на резултати, лабораторни и индустриални прототипи, демонстрационни инсталации, изпитвания, сертификация, защита на интелектуалната собственост и подготовка за частно или европейско финансиране.

На стр. 8

Всеки ден около 10 часа образователните медиатори в Основно училище „Антон Страшимиров“ в село Светлен, община Попово, област Търговище, обикалят класните стаи. Проверяват кои деца отсъстват, и търсят информация за всяко от тях. Ако не успеят да се свържат със семейството или имат съмнение, че не знаят истинската причина за отсъствието, отиват на място.

Тони МАРИНОВА

Във всеки момент знам къде се намира всяко дете, какво се случва с него и със семейството му“, казва пред „Аз-буки“ директорката на училището Биляна Милева.

За нея това е много по-важно от статистиката. Защото зад записаното в електронния дневник неизвинено отсъствие винаги стои дете, което е излязло от училище. Понякога то просто е болно, но семейството не може да стигне до лекар.

В населените места, от които ОУ „Антон Страшимиров“ приема ученици, няма достатъчно общопрактикуващи лекари. По думите на директорката дори в близкия град Попово семействата трудно намират лекар, който да поеме децата. И за някои най-близката възможност се оказва на около 30 км.

Голяма част от местните родители разчитат на сезонна работа и често нямат нито средства, нито възможността да пътуват толкова далече заради обикновена настинка. Особено когато в семейството има по три деца. Така отсъствието остава неизвинено, макар училищният екип да знае защо детето не е в клас.

„Правилата са еднакви за всички, но при нас има много конкретни житейски ситуации. Подхождаме човешки. Всичко останало е статистика“, обобщава Биляна Милева.

ОУ „Антон Страшимиров“ е средишно училище. В него се обучават 84 деца от шест населени места, а транспортът на пътуващите ученици се организира от Община Попово. Училището е с много висок процент деца от уязвими групи и за голяма част от тях българският не е майчин език, а това значително затруднява усвояването на учебното съдържание.

„Резултатите ни не са блестящи, но имам много добър колектив, който се справя“, казва директорката.

Педагогическият екип включва 14 учители. Училището само осигурява необходимата ресурсна подкрепа чрез ресурсен учител, психолог и логопед. Назначен е и помощник на учителя. Четиринадесет от общо 84 деца са със специални образователни потребности. Сред тях има две деца с аутизъм, които посещават часовете с придружаващи родители. Стремелът на училището е всяко от тях да получава цялостната подкрепа, от която се нуждае.

Колективът е от хора на различна възраст и постепенно се обновява.

Един от новите членове на екипа е бивша възпитаничка на училището,

завърнала се като преподавател след университета.

Историята на едната медиаторка показва как училището може да промени не само живота на едно дете, а на цяло семейство. Жената завършва VII клас заедно с дъщеря си, след което започва работа в ОУ „Антон Страшимиров“. Тя не е единственият родител, върнал се в класната стая. През последните пет-шест години повече от 20 майки и бащи са завършили основното си образование в училището. Част от тях са продължили и в професионални гимназии.

Около 15 родители участват активно в Родителския клуб. Включват се в училищни инициативи, базари, ремонти и облагородяване на средата. В миналото училището организира и съвместни екскурзии за деца и родители. За част от семействата пътуването до морето е първото в живота им. Но смисълът на тези преживявания не се изчерпва с развлечението.

„Нашите родители винаги имат базовите

Снимка ОУ „А. Страшимиров“ – с. Светлен

Образованието е повече от статистика

В ОУ „Антон Страшимиров“ в село Светлен всеки ден медиаторите обикалят класните стаи, а при нужда тръгват към дома на отсъстващия ученик

Биляна Милева,
директор

знания какво да покажат на децата си, когато ги заведат някъде. Затова тези пътувания бяха изключително полезни и за децата, и за възрастните“, обяснява директорката.

Училището участва в Националната програма „България – образователни маршрути“ и в „Иновации в действие“. Посещенията в други училища срещат децата с техни връстници и им показват различна среда. Самият избор на участниците в екскурзията се превръща в стимул за повече работа в часовете.

Фестивалите и състезанията имат същия ефект. Възможността да пътуват, да се извият и да получат признание, показва на децата, че усилено води до резултат.

Най-трудният проблем за училището е непрекъснатото движение на семейства между България и Западна Европа. Основните направления са Германия и Белгия. Преди около 7 години в училището са се обучавали 180 деца. Само за две-три години учениците от село Априлово намаляват от 40 на 10 заради заминаването на семейства в чужбина.

Но сега се наблюдава и обратен процес – част от тях се връщат. Но винаги трайно. Родителите трудно намират работа и отново заминават, а децата преминават многократно от една образователна система в друга. Най-трудни са случаите, когато се прибират ученици на 12–15 години без документ дали и къде са учили зад граница.

„На практика те трябва да започнат от I клас, защото нямат документ от чужбина“, посочва Биляна Милева.

Действащите правила позволяват детето да продължи от последния клас, завършен в България, или обучението му в чужбина да бъде признато въз основа на представени документи. В някои случаи родителите не могат да обяснят дали детето е посещавало редовно училище или друга форма на обучение. А българското школо няма правно основание самостоятелно да изисква данни от чуждата институция.

Така се получава нормативен вакуум за деца, които са твърде големи, за да седнат

145 години след първия учебен ден

Училището в Светлен води началото си от 1881 г. В него през учебната 1889/1890 г. преподава едва 17-годишният Антон Страшимиров. Местните хора запомнят бъдещия писател като „гаскал Тончо“.

През 1934 г. учителският съвет решава новата училищна сграда да носи неговото име. От онова време не са запазени много свидетелства – фактът е отбелязан в летописната книга и с паметна плоча, а информация се съхранява и в Историческия музей.

Училището няма да организира голямо честване за своята 145-годишнина, а ще отбележи тържествено 150 години от основаването си. Но всяка година патронният празник се превръща в общоучилищна игра, която съчетава знания, умения и различни предизвикателства. За нея учителите разработват стотици страници материали.

От следващата учебна година празникът ще се провежда на 15 юни – рождената дата на Антон Страшимиров.

сред първокласниците, но нямат документ, въз основа на който да бъдат записани при своите връстници. Поставянето на 12- или 15-годишен ученик във II или III клас го кара да не се чувства комфортно и допълнително затруднява връщането му в образованието.

Според Милева е

необходима промяна в правилата за признаване на обучението в чужбина,

която да даде възможност знанията и уменията на тези деца да бъдат установявани, а те да бъдат включвани в подходящ клас и да получават допълнителна подкрепа. В момента този проблем става все по-сериозен, защото броят на пътуващите и завръщащите се ученици расте.

Около 90% от учениците в ОУ „Антон Страшимиров“ могат да бъдат причислени към различни уязвими групи. Сред тях са деца, отглеждани от баби и дядовци, от един родител или от безработни, от социално слаби семейства или със специални потребности. Но това не означава, че всички те са застрашени от отпадане от училище.

Политиката на училището включва безплатни закуски и организирано хранене. От 2018 г. в него работи и „Магазин за без пари“. Семейства и дарители предоставят запазени детски дрехи, обувки и други вещи, които могат да бъдат взети без заплащане от всеки, който има нужда.

Инициативата не дели децата на получатели и дарители. Ученици, родители и учители заедно зареждат и поддържат своеобразния магазин, който едновременно помага на семействата и възпитава в доброволчество.

На фона на всички трудности резултатът, с който екипът най-много се гордее, не е записан в класация. През тази година VII клас завършват 14 ученици и всички продължават

образованието си в Попово. От три-четири години училището няма седмокласник, който да е отпаднал след завършване на основното образование. По наблюденията на екипа почти няма прекъснали и преди достигането на X клас.

„Все пак след X клас могат да вземат шофьорска книжка, така че мотивацията е всичко“, отбелязва с усмивка директорката.

Училището успява съществено да ограничи и т.нар. ранни бракове.

Вече има и възпитаници с висше образование, а завърналата се като учител възпитаничка е доказателство, че промяната е възможна.

Спортът също е силен инструмент за мотивация. През последните две-три години училището създава добър футболен отбор, воден от млад учител и бивш футболист. В състава играят и две момичета, които по думите на директорката се представят по-добре от част от момчетата и са показали отлични резултати на турнирите.

През лятото част от учителите доброволно организират безплатни занимания за децата, останали в Светлен, както и за малките гости на селото. Няма списъци и предварително разпределени групи – може да се включи всяко дете. В зависимост от възрастта и броя на участниците те рисуват, танцуват, изработват апликации и сувенири, нижат гривни и създават бижута. Използват материалите, останали от училищните клубове през учебната година. Част от дейностите се провеждат съвместно с местното читалище НЧ „В. М. Гаршин 1902“.

Целта е не просто децата да се забавляват, а през ваканцията да имат сигурно място и възрастни, които да се грижат за тях. „Така рискът да вършат неща, които не са позволени, е по-малък. Натоварващо е и работата е повече. Но пък е човешина“, обяснява директорката Биляна Милева.

За втора поредна година на официална церемония бяха връчени Националните награди за приобщаващо образование под егидата на МОН.

Целта на инициативата, организирана от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – София-град, е да отличи личностите и образователните институции, които създават подкрепяща среда за всяко дете.

Разговаряме с директора на ДГ „Слънце“ в Радомир Нели Скримова и възпитателката Сахар Петрова, която получи най-високото отличие в категория „Детски учител, работещ в приобщаваща среда (предучилищна възраст)“.

Антоанета НАЙДЕНОВА

Още преди да прекрачи прага на ДГ „Слънце“ в Радомир, разплаканото дете е посрещнато от някого от екипа. Учител или помощник-възпитател излиза в двора, прегръща го и го повежда към останалите. За възрастните това може да изглежда като малък жест. Но за детето на две, три или четири години и за притеснената му майка понякога той означава всичко.

„За нас всяко дете, което идва в детската градина, независимо от етнос и социално положение, трябва да бъде прието, приласкано, целунато и погалено“, казва директорката Нели Скримова. Тъкмо това отношение според нея отличава ДГ „Слънце“. То е и основата, върху която се изгражда приобщаващата среда в детското заведение.

През учебната 2025/2026 г. в градината се обучават седем деца със специални образователни потребности. През предходната година са били единнаесет, но част от тях вече са ученици, а други са заминали в чужбина. Общият брой на възпитаниците варира между 180 и 185.

Детската градина няма назначени свои специалисти за допълнителна подкрепа. С децата работят ресурсен учител, психолог и логопед от Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование в Перник. Според Нели Скримова сътрудничеството между двата екипа е изключително добро.

Специалистите не отделят детето единствено за индивидуална работа в ресурсния кабинет. Те присъстват и в групите, наблюдават го в естествената му среда и имат непосредствени впечатления от работата на учителите с всички деца. Именно специалист от Центъра – Десислава Лазарова, номинира Сахар Мадах-Петрова за Националната награда за приобщаващо образование. Младата учителка печели отличието в категорията „Детски учител, работещ в приобщаваща среда (предучилищна възраст)“.

Новината изненадва и самата нея, и колегите ѝ. В ДГ „Слънце“ са свикнали да получават колективни отличия за участия във фестивали и национални състезания, но не преследват индивидуалното признание.

„Не съм учудена, че Сахар е номинирана и наградена. Отличието е напълно заслужено“, категорична е Нели Скримова. Но веднага добавя, че успехът е част и от общата работа на двете учителки в група „Калинка“, където през изминалата учебна година са включени три деца със специални образователни потребности.

„Всичко започва още сутринта – с гушкане, понякога и с носене на ръце. Точно както би постъпил един родител със своето дете, когато то има проблем и се нуждае от допълнителна подкрепа“, разказва директорката.

Два ресурсни кабинета

ДГ „Слънце“ разполага с два ресурсни кабинета. Първият е създаден преди няколко години, а вторият – през изминалата учебна година, тъй като децата, които се нуждаят от подкрепа, се увеличават. Към новия кабинет е изцяло обновен и санитарен възел, за да се осигурят по-добри условия за децата и специалистите. Всичко е направено със средства от бюджета на

Където приобщаването започва с прегръдка

В ДГ „Слънце“ в Радомир седем деца със специални потребности получават подкрепа в естествената среда на групата

Снимка ДГ „Слънце“ – Радомир

В ДГ „Слънце“ в Радомир всички деца получават възможност да откриват и извяват своите таланти

Нели Скримова, директор

детската градина, без да се търси допълнително външно финансиране.

Но приобщаващата среда не се изчерпва с оборудваните помещения. Най-важна остава координацията между учители, специалисти и родители. Екипът познава нивото и потребностите на всяко дете и на тази основа планира следващите стъпки в неговото развитие.

В детската градина работят 32-ма души, от които 17 са педагогически специалисти. Голяма част от учителите са млади хора, което особено радва Нели Скримова. Самата тя вече 41 години е свързана с образовател-

ната институция и след година ѝ предстои пенсиониране.

„Наричам младите колежки моите сърнички – млади, амбициозни и устремени момичета. Те не се опитват да се доказват на всяка цена или да показват, че могат повече от другия. Правят нещата, защото им идват отвътре и защото са за децата“, споделя директорката.

Според нея именно дълго изгражданата екипност позволява на детското заведение да се развива. Конкуренцията между колегите не поражда завист, а ги насърчава да вървят напред. Когато възникне проблем, длъжностите остават на заден план и всички се включват там, където са необходими.

Да разпознават „децата на „Слънце“

Работата се планира след подробен анализ не само на образователните резултати, но и на възпитанието, грижата и дори храненето. Поставените цели не остават формални текстове в документите, а произтичат от действителните потребности на децата.

„Не ги отпледжаме просто за да присъстват в градината, докато родителите им са на работа. Искаме да се развиват“, подчертава Нели Скримова.

В екипа имат и своя обща мечта – когато

поредният випуск прекрачи прага на училището, началните учители да възкликнат: „Това са децата на „Слънце“!“ Така е било през годините и директорката се надява тази запазена марка да бъде съхранена и надградена.

Детската градина е създадена през 1975 г. и вече има 51-годишна история. Един от важните моменти в развитието ѝ е присъединяването през 1999 г. към програмата „Стъпка по стъпка“. Тогава екипът приема предизвикателството да промени както начина на работа с децата, така и средата в занималните.

И днес в групите са запазени елементи от този модел. Обособени са центрове за дейност, свързани с различните образователни направления – огромяване, математика, природа и изобразително изкуство. Материалите са поставени така, че децата да имат свободен достъп до тях, да избират, да експериментират, да създават хипотези и да не се страхуват от новото.

„Детето успява повече, когато му е дадена възможност да избира и да преценява. Подкрепата на възрастния е необходима, но трябва да бъде деликатна и дори малко артистична – детето да не усеща непрекъснатото, че някой му помага, а да се гордее с постигнатото“, обяснява Скримова.

На стр. 8

Сахар Петрова: Подходът към всяко дете е различен

Сахар Мадах-Петрова е на 31 години. Завършила е бакалавърска степен по соци-

ална педагогика и магистратура по предучилищна и начална педагогика в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград. Преди да постъпи в ДГ „Слънце“, работи в подготвителна група към основното училище в радомирското село Извор. От четири години е част от екипа на детската градина.

През учебната 2025/2026 г. тя е учител в разновъзрастовата група „Калинка“. В нея са включени три деца със специални образователни потребности – едно с аутизъм и две с дефицит на вниманието и хиперактивност. „Подходът е различен към всяко дете. Няма как всички да бъдат поставени под общ знаменател – всичко зависи от индивидуалните им потребности“, казва Сахар.

Работата е трудна и всеки ден носи различно предизвикателство. Резултатите идват с общите усилия на двете учителки, специалистите и родители-

те. Децата се включват в четене на приказки, ролеви игри и занимания на открито. Особено обичат игрите с пясък и строенето на пясъчни замъци. Целта е детето със специални образователни потребности не да бъде отделено, а да участва заедно с останалите. Постепенно и самите деца се превръщат в съюзници на учителите.

„Децата приемат своите приятели със специални образователни потребности и също ни помагат. Ако не мога веднага да стигна до някое от тях, друго дете му подава ръка и го довежда при мен. Ако видят, че е тъжно, се приближават и се опитват да помогнат, без дори да чакат указания от нас“, разказва наградната учителка.

Отличието е напълно неочаквано за нея. Тя не е знаела нито че е номинирана, нито че практиката ѝ е оценявана.

„Няма два еднакви дни. Игвам на работа с очакването какво ще се случи и как ще премине денят. Най-голямото удовлетворение са работата с децата, техните усмивки и положителната обратна връзка от родителите“, споделя Сахар Мадах-Петрова.

А наградата показва, че понякога най-смислената работа се забелязва именно когато човек не се стреми да бъде забелязан.

Науката камо...

От стр. 5

За фундаментална наука, приложни разработки и пазарна реализация е предвидено да действат отделни, взаимно допълващи се инструменти. Ще се създават и индустриални докторанти и постдокторантски позиции.

Ще работи и Национална мрежа от професионални звена за оценка на технологии, патентоване, лицензиране, намиране на партньори, подготовка на инвестиционни предложения и управление на договори.

Записани са и иновационни ваучери за малки и средни предприятия, които използват лаборатории, експертиза и изследователски услуги от публичните научни организации.

Научен потенциал и млади учени

В сферата на върховите научни постижения се предвиждат дългосрочни грантове за фундаментални, високорискови и интердисциплинарни изследвания, оценявани от международни експерти. Ще има и стартови грантове за независими научни групи, консолидиращи грантове за утвърдени изследователи и подкрепа за екипи с международно лидерство. Разписано е и национално съфинансиране за престижни международни награди, гостуващи професури и стратегическо привличане на водещи изследователи.

Относно развитието на младите учени се предвижда устойчива национална програма за три- до четиригодишни постдокторантски позиции с конкурентно възнаграждение, бюджет за научна работа и международна мобилност (януари 2030 г.). Ще се заложи на открити международни конкурси, външни членове в комисиите и оценяване според качество, личен принос, международно сътрудничество и подготовка на млади учени.

Привличане и мобилност

Сред мерките е посочена и Програма за завръщане на български учени със стартово финансиране, многогодишен договор, екип и възможност за съвместно назначение с чуждестранна организация (януари 2028 г.).

Националните грантове и позиции ще се отворят за чуждестранни изследователи, като ще има облекчени процедури за признаване на квалификации, пребиваване и работа.

Финансова рамка

Предвижда се приемане на четиригодишна траектория за нарастване на публичните разходи за научноизследователска и развойна дейност с допълващо европейско финансиране, а не замествашо националното финансиране.

Допълнителният ресурс ще се насочва приоритетно към резултатно институционално финансиране, устойчивост на стратегическите структури и инфраструктури, участие в европейски програми, приложни изследвания и развитие на научния потенциал.

Всяка година Министерският съвет ще трябва да представя публичен доклад за вложените средства, изпълнението на показателите и постигнатите резултати. В средата на мандата на правителството ще се извърши независима оценка на въздействието, въз основа на която неэффективните инструменти да бъдат променени или прекратявани, а успешните да получават допълнителен ресурс. **Аз-буки**

Там, където...

От стр. 7

Връзката със семействата не се побира в отделен план или календар на инициативите. Директорката я определя като ежесекундна и всекидневна.

„В малкия град повечето хора се познават – съседи сме, роднини или приятели. Чувстваме се като семейство. А какво да планираш в едно семейство?“, пита тя.

Родителите са информирани за случващото се в групите и могат да участват в живота на детската градина – да четат на децата, да присъстват в заниманията или да се включват в дейностите на открито. ДГ „Слънце“ разполага с двор от 6 дка, където възпитаниците могат да играят свободно.

В основата на партньорството стои доверието. То е особено важно, когато детето преминава през труден период – здравословен проблем, раздяла между родителите или промяна в семейната среда. Тъй като малчуганите прекарват по шест-осем часа дневно в градината, учителите трябва да знаят какво се случва с тях, за да реагират правилно. При необходимост родителите разговарят с директора, с учителите и с психолога от Регионалния център. Понякога споделят тревогите си, друг път търсят решение на поведенчески проблем или просто имат нужда някой да ги изслуша.

„Не сме поставени на пиедестал, до които родителите не могат да се доближат. Искат ли среща – добре дошли са. Ще изпием кафе или чай и ще поговорим“, казва Скримова.

В момента, наред с грижата за децата, екипът ремонтира основно помещението, в което през есента ще бъдат приети най-малките. Тази традиция се спазва всяка година – освежават се стените, купуват се мебели, чаршафи и спално бельо.

Към момента подадените заявления за прием са 29 при норматив от 22 деца в група. Това поставя поредното предизвикателство пред екипа. А отговорът на директорката отново е същият: „Ще го обсъдим заедно и ще намерим решение“.

Снимки ОУ „Отец Паисий“ – с. Мадан

Забавно лято в село Мадан

Федербал, народна топка, футбол, волейбол и щафетни игри очакват децата на спортната площадка в училището

Дуляна КОЧЕВА

Още едно лятно приключение очаква учениците от ОУ „Отец Паисий“ в село Мадан, община Бойчиновци, област Монтана. От 21 до 31 август те ще могат да се включат в лятната академия „Спортуваме заедно“ – последната инициатива от богатата ваканционна програма на училището за тази година.

„Спортът е сред любимите активности за учениците ни“, разказва за „Аз-буки“ директорката на единственото училище в село Мадан Румяна Борисова.

Федербал, народна топка, футбол, волейбол и щафетни игри са част от заниманията, които очакват децата на спортната площадка. За тези, които предпочитат заниманията на закрито, са предвидени настолни игри.

„Идеята ни е да предложим на децата интересни занимания за топлите месеци и да бъдем в помощ на родителите, докато са на работа“, обяснява директорката.

През юли и август училището се включва в Лятната ваканционна програма на Министерството на образованието и науката за 2026 г. с пет инициативи: „Лятна читалня“, „Забавно лято“, „Математиката около нас“ и двете летни академии – „Магията на изкуството“ и „Спортуваме заедно“. Така ваканцията за учениците се превръща във време за четене, творчество, игри, движение и общуване. В различните инициативи се включват деца от началния и прогимназиалния етап.

В „Лятна читалня“ най-малките с помощта на своя учител изработват читателски дневници и измислят приказки, а в „Магията на изкуството“ учениците от прогимназиалния етап се потапят в света на изобразителното изкуство. Те работят с различни техники, избрани според интересите им, а училището осигурява необходимите материали.

„Децата посещават заниманията с голямо желание и научават много нови неща“, споделя Борисова.

„Забавно лято“ и „Математиката около нас“ допълват програмата с активности, които дават възможност на децата да учат чрез игра и

Спортът е сред любимите занимания на децата

Румяна Борисова, директор

практически занимания.

За училището обаче грижата за учениците не се изчерпва с учебния процес. В последните две години, откакто Борисова става директор, в училището се въвежда и традиция на благотворителни инициативи, в които активно се включват родителите.

По време на коледното тържество те приготвят домашни сладкиши, които се продават на благотворителен базар. Събраните средства се даряват за лечението на дете с онкологично заболяване. Същият модел е приложен и при изработването и продажбата на мартеници.

„Училището трябва да обучава, но и да възпитава. Точно затова тук е мястото, където трябва да преподаваме и уроци по доброта“, казва Борисова, подчертавайки подкрепата на семействата към различните благотворителни инициативи.

Подават им ръка и при облагодаряването на училищния двор

– ръководството закупува овощни дръвчета и след това родители, учители и ученици заедно ги засаждат.

Средата също е важна част от училищния живот. Материалната база е много добра, класните стаи са оборудвани с климатици, отопление, видеонаблюдение, нови чинове и маси. Имат и интерактивни дъски. Училището разполага със STEM кабинет по природни науки, кабинет по български език и компютърен кабинет.

През новата учебна година очакват да получат одобрение за финансиране по Националната програма на МОН „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“ за кабинети по история и география, както и по НП „Заедно в изкуствата и спорта“. Действащи проекти в училището са „Успех за теб“ и новият „Компетентности на фокус“.

Малкият брой ученици – 36, има и своите предимства. Според Борисова той позволява на учителите да обръщат индивидуално внимание на всяко дете.

А интересите на учениците продължават да определят и бъдещите занимания. От новата учебна година сред желаните активности са народните танци и футболът.

Така в село Мадан ваканцията постепенно отстъпва място на новата учебна година, но последните августовски дни все още са запазени за игри, спорт и срещи с приятели. А училището остава място, където децата могат не само да учат, но и да творят, да помагат на другите и да се чувстват част от общност.

Книги, музика и настроение в парка

Инициативата „Зелени библиотеки“
за пореден път превръща градското лято
в пълноценно изживяване

Снимки Столична библиотека

„Зелени библиотеки“ в парк „Възраждане“

Петя НИКОЛОВА

Съботната утрин е гореща, но не чак толкова. Случвало се е да останем в София през лятото и при далеч по-високи температури. Всъщност времето е отлично за разходка в парка. И докато разговаряме с приятел, обикаляйки по алеите, или сме седнали за почивка на някоя от пейките в парк „Възраждане“, получаваме цяла музикално-поетична програма.

Заслугата е на Столичната библиотека. Инициативата „Зелени библиотеки“ за пореден път среща малки и големи с книгите. Музиката и поезията привнасят онази приповдигнатост на духа, която придава нов смисъл на обикновената разходка.

По традиция организаторите се грижат за доброто настроение и срещата на деца и родители с книгите в парка се превръща в цялостно преживяване. Пред микрофона на импровизираната сцена в парк „Възраждане“ излизат поетите Йорданка Белева и Роман Кисъов, детската писателка Вера Накова, композиторът и текстописец Боби Мирчев и поетесата Мариана Добрева.

Лицата на присъстващите се променят, настроението се повишава, а книгите сякаш наистина оживяват. Съботната сутрин вече е различна и защото тийнейджърите Леа Митова и Елена Кирова са там. Те четат поезия, а присъствието им е поканата от Столична община като победители с отбора си от 22. СЕУ „Георги С. Раковски“ в конкурса „Млада метафора“.

Преди малко повече от месец на четвъртия шампионат по поезия на софийските училища отборът на 22. СЕУ побеждава на финала отбора на 2. АЕГ „Томас Джеферсън“ и печели „Млада метафора“. Леа Митова и Елена Кирова, заедно със своята съученичка Инна Митева, са щастливите победители, чиито творби ще се публикуват в сборник със стихове, който ще излезе през есента.

Тяхната учителка Мариета Николова също е оценена и получава приза за най-добър треньор. Отборът на 22. СЕУ ще се включи и в Международния поетически фести-

вал „Софийските метафори“, както и в популярния формат „Актьори срещу поети“.

На срещата със „Зелени библиотеки“ в съботната сутрин в парк „Възраждане“ присъства с флейта и саксофон и Иван Бороджиев, добър приятел на инициативата. Неговата музика радва и деца, и възрастни, защото винаги е приятно да си навън и да чуеш професионално изпълнение на живо.

В парка е изложена и експозицията „И в няколко дена тайно и полєка народът порасте на няколко века!“, посветена на 150-ата годишнина от Априлското въстание. Изложбата разкрива ключови моменти, както и по-неизвестни факти от подготовката, избухването и потушаването на въстанието през 1876 г.

„Най-малките ни гости рисуваха, танцуваха и се забавляваха – какво по-хубаво, когато около книгите има детски смях и усмивки!“, споделят от екипа на Столичната библиотека. И разказват, че след събитието са се сдобили с още 160 нови читатели.

Идеята на инициативата „Зелени библиотеки“ да популяризира книгите и четенето от ранна детска възраст и да привлече нова читателска аудитория, вече дава сериозни плодове. След втория августовски уикенд от Столичната библиотека

обявяват рекорд в 12-годишната история на кампанията. Организираната среща в парк „Гео Милев“ вдъхновява почти 300 души, които стават читатели на Столичната библиотека и получават своите първи читателски карти.

„Равносметката не е просто в цифрата. Тя е в усмивките, в децата, които откриват нови истории, и в хората, които правят първата си крачка към Столичната библиотека“, радват се от екипа.

Започнал на 1 август, новият сезон на „Зелени библиотеки в парковете на София“ напълно заслужава вниманието и интереса ни. Срещите с поети и писатели, тематичните изложби, музикалните изпълнения на живо преобразяват за няколко часа мястото и ни пренасят в различния свят на книгите. Децата се забавляват, а от Библиобуса, който разполага с над 1500 тома класически заглавия и съвременни бестселъри, всеки може да си отнесе избрано четиво у дома.

Следващата спирка на „Зелени библиотеки“ вече е обявена. Датата е 22 август, събота, а мястото – Северният парк. После идва ред на Борисовата градина – на 29 август, на парк „Студентски“ на 30 август, парк „Овча купел“ – 6 септември, и парк „Люлин“ – на 12 септември.

Ученицата от 22. СЕУ Елена Кирова, победител в „Млада метафора“

Химията, която ни изненадва

Снимки Sofia Summer Fest

Десетки любопитни деца се включиха в научните приложения по време на фестивала „Моята София. Младите са каузи“. Петото издание на младежкото събитие се проведе на 14 и 15 август в пространството на Sofia Summer Fest в Южния парк.

Гл. ас. д-р Надежда Ангелова от Факултета по химия и фармация на Софийския университет показа на децата как могат да изследват свойствата на различни вещества чрез опити. В зоната „Химията, която ни изненадва“ тя демонстрира как с обикновени продукти от кухнята, като сода за хляб и вода, могат да си направят невидимо мастило, с което да рисуват. След като картината изсъхне, се минава отгоре с разтвор от дезинфектант и куркума и се появява рисунката, направена с невидимото мастило.

Под вещото ръководство на д-р Ангелова малчуганите правиха и лава лампа, проверяваха дали различни вещества могат да горят, да се разтварят във вода или да се привличат от магнит.

Геологът Теодора Билярска от Музея по минералогия, петрология и полезни изкопаеми на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ запозна участниците с различни видове минерали, метеорити и тектити. За най-малките бе подготвена работилница, в която те изработиха любимото си съзвездие от скъпоценни и полускъпоценни камъни.

Камелия Митева от „Био игри“ пък разкри пред децата тайните на цветовете. Те научиха какво представляват цветовете и как да ги смесват и разделят.

Фестивалът се организира от Дирекция „Спорт и младежки дейности“ на Столичната община. **АЗБУКИ**

Русенски ученици програмират роботи

Над 60 ученици от Русе и региона се включват в Лятната академия по роботика за деца на Русенския университет „Ангел Кънчев“. Тя се организира за втора поредна година, като през 2026 г. желаещите са се увеличили с близо 50% спрямо предходното издание, съобщават от Пресцентъра на висшето училище.

По време на заниманията децата са се запознали с основните компоненти на роботите и тяхното приложение в съвременния свят. Същевременно са имали възможността да приложат на практика знанията си по програмиране, придобити в училище.

Занятията от обучението съчетават както теоретични презентации, така и занимателни практически упражнения с микроконтролерите micro:bit и роботите micro:maqueen. Част от упражненията включват изписването на текст с имената на децата на екраните на микроконтролерите, предаването на съобщения между децата в група, програмирането на micro:bit като часовник. Микроконтролерите са използвани и за забавни игри, като „Камък – ножица – хартия“, „Горещ картоф“, „7 секунди“ и др.

Децата научават още как да накарат роботите micro:maqueen да танцуват, да следват светлинен източник, да намират препятствия и да спират пред тях, как да контролират отдалечено роботите си с дистанционно управление и много други.

Благодарение на учебната програма децата са въведени в света на алгоритмите, блоково базираното програмиране и образователната роботика.

Всички занятия от Лятната академия по роботика са безплатни. В ролята на учители влизат преподавателите в катедра „Телекомуникации“ на Русенския университет, като учебният материал е съобразен с изучавания от децата в училище. **АЗБУКИ**

Д-р Петър Цанков е роден в Стара Загора. Завършва Търговската гимназия, а през 2009 г. получава бакалавърска степен по компютърни науки от Georgia Tech, САЩ, като е отличен като най-добрия студент във випуска си.

В Швейцарския федерален технологичен институт в Цюрих (ETH – Zurich) защитава магистратура и докторантура, и работи в сферата на автоматичната проверка на сигурността на модерни компютърни системи. През 2017 г. основава Chain-Security, която се превръща в една от водещите компании в света за сигурност на Web3 софтуер.

През 2018 г. получава наградата „Джон Атанасов“.

Три години по-късно основава LatticeFlow AI – компания, разработваща технологии за надеждността и сигурността на системите с изкуствен интелект, която привлича над 26 милиона долара инвестиции от американски и европейски инвеститори и има офиси в Цюрих, София и Дъблин.

Няма пряк път до успеха

Най-ценно в науката е идеята, споделя носителът на приза „Джон Атанасов“ за 2018 г. д-р Петър Цанков

Наградата „Джон Атанасов“ се присъжда от президента на Република България от 2003 г. насам за изключителни постижения в световен мащаб на млади български учени и изследователи в областта на компютърните науки.

През 2012 г., 2015 г. и 2020 г. освен Голямата награда се включени и нови категории, в които се отличават ученици и техните преподаватели, проекти с голям обществен принос, дебютен пробив в областта на компютърните технологии и въдновител и създател на таланти.

През 2026 г. приемането на номинации за конкурса започна на 1 юли, като крайният срок за кандидатстване в отделните категории е 9 септември. Правилата и документите за участие са публикувани на интернет страницата на президентската институция.

В поредица от материали „Аз-буки“ разговаря с лауреати на Наградата, които разказват как се развиват тяхната кариера и научни идеи след получаването на престижното отличие.

Първи гост е д-р Петър Цанков, удостоен с Наградата „Джон Атанасов“ през 2018 г.

Вуктория ГЪЛЪБОВА

Наградата „Джон Атанасов“ беше за иновации в сферата на автоматична проверка на модерни системи като изкуствен интелект, Web3 и компютърни мрежи. И двете компании, които създадох, директно произлязоха от резултатите, които доведоха до получаването на това отличие“, разказва д-р Петър Цанков.

Отбелязва, че първата му компания Chain-Security се развива доста бързо и за около година и половина се нарежда сред топ пет в света в Web3 сферата. Правят одит на сигурността на големи компании, които разработват приложения за глобалната платформа Ethereum. А през 2020 г. продават компанията на PwC.

Следващите големи разработки, които правят, са подобни, но вече в сферата на изкуствения интелект. Технологията им позволява да се докаже, че невронните мрежи работят сигурно и не „халюцинират“.

„Нашата работа е да гарантираме, че това няма да се случи. Създаваме модели за проверка, тестване и верификация на тези невронни мрежи. Втората компания произлезе от тези научни разработки. Но вече в по-практична среда, като проверяваме всякакви видове системи за изкуствен интелект, които биват внедрявани в банки или във фармацевтичните компании като Roche,

с която работим“, пояснява Петър Цанков.

Още през 2016 г. в „Станфорд“ се случва нещо интересно – започват все по-интензивни проучвания за сигурността на големи модели за изкуствен интелект. Резултатите показват, че тези модели могат много лесно да бъдат „счупени“. Ако се добави една дума или се промени един пиксел в дадена снимка, те дават съвсем различен резултат. А това означава, че резултатът може много лесно да бъде манипулиран. От проучванията произлиза и проблем – как моделите да бъдат поправени и да се докаже сигурността им.

„Беше ясно, че тази технология ще навлезе в нашия живот. Тогава все още бяха първите стъпки в изкуствения интелект и той не беше внедрен в бизнеса и във всекидневието ни. Но преди това трябва по някакъв начин да докажем, че е надежден и сигурен“, обяснява Петър Цанков.

Екипът на българския учен започва работа по този проблем и измисля как да приложи метод върху най-големите модели, които имат стотици милиони и милиарди параметри. „Не бяхме подтикнати от комерсиална цел, а от чисто научен интерес как да решим този сложен проблем, за който нямаше отговор в световен мащаб“, разказва д-р Цанков. В тази връзка, отбелязва, че най-ценно в науката е идеята – новият подход, който никой не е пробвал, за това как може да бъде проверена дадена система. Трудността по думите му не е в това да се правят експерименти, да се пише код или статии. В този

аспект от научната работа изкуственият интелект вече много помага, защото софтуерът може да се създава автоматично с модерните модели. Добавя, че по последни данни около 80% от подобренията в съвременните модели за ИИ не са дело на хора, а от самите модели. Те сами разбират как да се подобрят.

„Основните пробиви обаче – да измислиш нещо фундаментално ново, все пак идват от човека. Най-важното все още е креативната идея, която не идва от моделите“, коментира Петър Цанков.

Определя и два основни проблема в сферата. Първият и по-належащ са сигурността и безопасността на системите. Към момента компаниите искат многократно да увеличат производителността си и ако имат наети 100 души, те да работят все едно са 10 000. И това според младия учен е реалността, която ще ни застигне в следващите една-две години. Става дума за използването на интелигентни системи, които обаче трябва да се тестват и да се определи къде не работят, къде да бъдат ограничени и как да им бъдат задавани по-добри насоки, за да вършат работата си правилно.

Вторият проблем за сигурността на изкуствения интелект е свързан с т.нар. AGI (Artificial General Intelligence) – засега хипотетичен изкуствен общ интелект, който притежава или надхвърля човешките когнитивни способности.

„Това е много интересна тема за проучване, по която също бих работил, тъй като не се знае как ще изглежда изкуственият интелект, когато имаме AGI. Основната дилема е дали ще прояви онова, което се наблюдава у хората – ние разбираме, че съществуваме, искаме да живеем, имаме стремежи и качества, възникнали със самата еволюция. Интересното в случая е дали изкуственият интелект също ще придобие такова осъзнаване“, коментира д-р Цанков.

Към момента има проучвания в тази сфера, които се опитват да докажат дали изкуственият интелект има чувство на самосъхранение – че не иска да бъде изтрят. Според д-р Цанков тази възможност е слабо вероятна и той просто ще се интегрира с хората.

По думите на учения, ако такива характеристики все пак се появят, те трябва да произлизат от самите модели, както се е случило при човека вследствие на еволюцията. А това би било възможно, когато ги направим по-добри, по-мощни и им дадем тяло. Негативната страна на подобен сценарий обаче ще бъде фактът, че ние, хората, няма да можем да еволюираме толкова бързо.

Д-р Цанков коментира и развитието на талантите и на научните изследвания в България. Според него страната ни има много добра основа.

„Печелим много медали по информатика, математика и физика на световно ниво. Имаме много деца, които се интересуват

Проблемът е да ги задържим и да могат да се развиват в България – да се покаже, че у нас можеш да правиш неща на световно ниво, а не само да печелиш медали. Преди да замина за Щатите, учих година в Техническия университет. Това ме подтикна да замина – просто нямаше среда на световно ниво, която да те подготви“, отбелязва той.

По думите му сега се вижда промяна в средата, благодарение и на създаването и развитието на Института за компютърни науки, изкуствен интелект и технологии (INSAIT) към Софийския университет. „Той дава достъп до изследвания и учени на световно ниво, задържа родни таланти и привлича чужди у нас. Голяма част от тях са привлечени от това, че INSAIT е тук, има финансиране и път за развитие на световно ниво“, казва д-р Цанков.

Според него това, което липсва в изследователските среди в България, са дисциплина и постоянство. Казва, че е прекарал около 15 – 20 години в обучение и работа без реален резултат. Едва след това идват компаниите, наградите, инвестициите...

„Няма как нещата да станат за половин година. Няма пряк път до успеха, а често се търси бързият резултат. Всички хубави неща отнемат време и изискват много постоянство“, допълва д-р Цанков.

Забелязва още, че голяма част от учените се стремят да подобрят вече решен проблем, за да имат нова статия или да оптимизират публикации. Но така не се създава технологичен продукт. Необходимо е да се помисли от какво има нужда светът и как на база на текущата наука да се задоволи тази потребност по фундаментално нов начин. Да се създаде нещо наистина ново, интересно и важно.

„Трябва да мислиш кои са реалните проблеми – както ние мислехме дали ще има такива големи езикови модели и как ще се внедряват. Това е съвсем нов практичен проблем без готово решение, за който трябва да намериш изначално нов подход“, допълва ученият.

Колкото до работата си, д-р Петър Цанков споделя, че към момента се интересува основно от две направления в сферата на изкуствения интелект.

„По-практичното е, че доскоро изкуственият интелект беше нещо различно от софтуерните системи. През последната година обаче той стана част от всяка подобна система. Много интересен практичен проблем е как да проверяваме за сигурност този нов тип системи и невронни мрежи в тях“, посочва той.

Второто и по-сложното направление е как да се тества дали изкуственият интелект проявява свойства за осъзнаване и самосъхранение.

„Вече има учени, които правят първи стъпки в тази област, и е изключително интересно, защото отговорът ще покаже какво очаква хората след появата на подобен общ изкуствен интелект“, добавя д-р Цанков.

Доц. д-р инж. Петя Трифонова, директор на Националния институт по геофизика, геодезия и география – БАН:

България има много региони с геотермален потенциал

Тази енергия е една от най-чистите и възобновяеми, защото не е свързана с производство на батерии, на слънчеви панели и отпадни замърсители

Зина СОКОЛОВА

– Доц. Трифонова, какви цели си поставяте като директор на Института?

– Националният институт по геофизика, геодезия и география е голяма организация с много разнообразни тематики. В своята програма подчертах няколко пъти, че ще заложа на приемствеността, защото смятам, че нашият институт се развива доста успешно, макар и създаден сравнително наскоро – през 2010 г. Обединява четири организации – Геофизически институт, Института по география и две лаборатории по централна и висша геодезия и по сеизмично инженерство. Така че оттогава ние се развиваме, ставаме все по-известни и все по-активни и сме институция, на която може да се разчита. Ще се постарая да запазим доброто име, което имаме.

Друго, върху което ще работя, е привличането на млади хора. Това не е проблем само на нашия институт. Навсякъде липсват квалифицирани кадри. Основната цел, която си поставих, когато реших да кандидатствам за поста на директор, е да се опитам да привлека млади хора, на които да им стане ясно, че заниманията с наука са хубаво нещо. Искам да популяризирам дейността ни професионално и да покажем, че това е професия, която хем е достойна, хем е много интересна. И дава много възможности, които другите професии не предлагат.

Хората не знаят какво е това геофизика. Много младежи, завършващи гимназия, не си дават сметка какво могат да работят с това и как могат да се реализират. Ето, това ще се опитам да променя.

В Института не пестим усилия да показваме какво правим и колко би било интересно то за деца от I клас до студенти. Ще използваме различни канали за популяризация. Партнираме си с училища и при нас идват ученици, на които изнасяме лекции.

Въвеждането на STEM обучението в училищата също работи за нас. Интересът към нашия институт е най-силен, когато става въпрос за земетресения, тъй като при нас е Националният сеизмологичен център. Идват деца, изнасяме презентации, показваме апаратурата, с която работим. Участваме във фестивали на науката, Нощта на учените и други подобни събития.

– Кои достижения на Института бихте отбеляжали?

– В края на миналата и началото на тази година излезе монографията „География на България“ в три тома. Тя е плод на много голям колектив – над 300 специалисти са участвали, и трудът получава доста добри оценки.

Управляваме и обсерваторията в Панагюрище и редовно даваме информация за магнитните бури. Наскоро имаме възможността да представим и мареографните изследвания за нивото на Черно море, които десетилетия вече се провеждат в България и се следи морското ниво.

Много силно е и направлението, свързано с екосистемните услуги и тяхното интегриране в живота на хората. Правим мониторинг и на крайречни и карстови геосистеми, благодарение на който се проследяват различни процеси в околната среда.

Със замърсяването на въздуха например се занимава секция „Физика на атмосферата“, в която правят модели за замърсяването по различни параметри.

Имаме и Център по хидрология и водно стопанство, където изследват и правят оценка на качеството на водите – по физикохимични,

по биологични, по количествени показатели.

Имаме колеги, които използват съвременни геопространствени технологии, изследвания с безпилотни летателни средства и наземни позициониращи системи за решаване на различни задачи за високоточно картографиране и моделиране.

Много интересна е и темата за археомагнетизма – изследват се магнитните свойства на откривани археологически образци. Когато даден материал се нагрее над точката на Кюри, той губи магнитните си свойства. А когато започне да изстива, придобива магнитното поле в този момент. Тоест един глинен съд, създаден преди две хиляди години, запечатва в себе си магнитното поле към онзи момент. А то е различно от сегашното. Защото магнитното поле се променя всеки ден.

Археолозите знаят към каква епоха се отнасят дадените образци. А изследвайки ги, може да видим и ние назад във времето какво е било магнитното поле.

– Какво е мнението Ви за климатичните промени? Спекулира ли се с тях?

– Промени в климата има. И те са факт. Но смятам за спекула въпроса доколко решението, които се вземат, и обвиненията, които се хвърлят върху хората и върху промишлеността, са свързани с тези промени. Защото в много голяма степен климатичните промени са резултат от естествената еволюция на Земята. Имало е много високи температури, и ледникови епохи, които са се редували. Ние сме в естествен цикъл на изменение на природата.

Разбира се, ние замърсяваме – локалното замърсяване е факт и то трябва да се овладее. Но тези глобални климатични промени са повече резултат от естествената еволюция на Земята, отколкото от дейността на хората.

– Какви нови данни има за вътрешния

строеж на Земята?

– По принцип това е предмет на геофизиката в лицето на сеизмологията и на магнитните, електрическите и гравитационните методи, с които се изучава вътрешният строеж на планетата ни. Интересно е, че той е по-малко изучен, отколкото космическите явления, звездите и галактиките, защото всъщност няма как да погледнем в дълбочина под повърхността на земята.

Използваме косвени измервания, базирани например на сеизмичните вълни и на магнитното поле. Правим модели и предположения, но не можем да проникнем долу и да видим какво всъщност се случва там. Наскоро приключихме проект с моята докторантка за използване на магнито-телуричния метод за оценка на вътрешните слоеве на Земята и за оценка на перспективни геотермални зони.

Геотермалната енергия е една от най-чистите възобновяеми енергии, защото не е свързана с производство на батерии или на слънчеви панели, които заемат много големи площи. България е територия, в която има много региони с геотермален потенциал. Той се вижда и по минералните извори, които имаме. Известно е, че температурата на Земята в дълбочина нараства дори да няма аномални геотермални райони, каквито са налице в България.

– Защо са аномални?

– Защото имат по-висока температура. Средно за Земята на 100 м дълбочина температурата нараства с три градуса. При нас има извори, при които от дълбочини под хиляда метра достигаме вече 100 градуса. Тоест вместо 30, имаме 100 градуса. Това означава, че е много по-лесно и по-евтино да получим тази топлина, която е на сравнително малка дълбочина.

Технологиите за такова сондиране са се подобрили и дори да няма повишена енергия

Доц. д-р инж. Петя Трифонова наскоро бе избрана за директор на Националния институт по геофизика, геодезия и география – БАН. Тя е утвърден учен с над двадесетгодишен професионален опит в областта на науките за Земята.

Научната ѝ кариера е тясно свързана с развитието на съвременната геофизика в България. В своята работа тя успешно съчетава фундаменталните научни изследвания с решаването на практически значими проблеми, свързани с природните рискове, геотермалните ресурси и устойчивото управление на околната среда.

Автор и съавтор е на десетки научни публикации в престижни международни издания, а резултатите от нейните изследвания намират широк отзвук в световната научна общност.

плитко в земята, вече може да се сондира доста по-дълбоко, където със сигурност температурата е по-висока. И тази разлика от температурата на повърхността и на 4 – 5 км дълбочина е напълно достатъчна за производство на енергия.

За съжаление, в България геотермалната енергия се използва съвсем локално и в най-добрия случай – за басейни и за отопление. Идеята е да се намери достатъчно информация, за да е ясно какви инвестиции са необходими, за да се направи съоръжение за производство на електроенергия.

– Вие изследвате магнитното поле на Земята. Какво трябва да знаят хората за него?

– Магнитното поле е нещо много интересно. То не се усеща, но е навсякъде около нас и влияе на всички функции на нашето тяло. Всеки орган си има собствено магнитно поле, макар и много малко. Така че човек е чувствителен към окръжаващото го магнитно поле.

Има едно явление, което прави силно впечатление на хората – магнитното поле може да се преобръща. Северният полюс отива на Южния на определени интервали. Това се случва сравнително рядко. Ако вземем цялата история, в която може да сме датирали магнитното поле, средната стойност за такова преобръщане е 50 000 години. Има периоди, в които и по 500 хиляди години не са се сменяли полюсите. И най-вълнуващото е, че в последните 980 000 години то не се е преобръщало, полюсите не са се сменяли.

Самото преобръщане на полюсите не става мигновено. Когато този процес започне, магнитното поле става многополюсно и нестабилно, започва да се променя по цялата земна повърхност. Въобще е сложен процес. А има доказани и неуспешни опити за преобръщане.

Магнитното поле е много важно, защото ни пази от вредното влияние на Слънцето. Ако го нямаше, слънчевата радиация щеше да ни изпепели. Именно магнитното поле създава т.нар. магнитосферата, която е своеобразен щит около Земята. То отслабва във височина.

Слънчевият вятър постоянно насочва потоци от електрони и протони към Земята. И сблъсквайки се с магнитното поле около Земята, те пораждат т.нар. магнитни бури, които при голям интензитет са опасни не само за сателитите в орбита, но и за електропреносните мрежи.

Преди много време Марс също е имал магнитно поле. То изчезнало и планетата е останала незащитена от влиянието на Слънцето.

Снимка: Личен архив

„Евровизия“ влиза и в бургаските училища

От Bangaranga в училищния двор до голямата европейска сцена през май 2027 г.

Дона МИТЕВА

Има песни, които слизат от сцената и влизат в живота на хората. Bangaranga е от тях. Песента, с която DARA донесе първата победа на България в историята на „Евровизия“, вече има свое място в Бургас – в танците на учениците, в мелодията на училищния звънец и в мечтите на младите.

Бургас ще бъде домакин на „Евровизия 2027“. Решението бе обявено от БНТ и Европейския съюз за радио и телевизия, а големият финал на 71-вото издание на Конкурса ще бъде на 15 май 2027 г. в „Арена Бургас“. Полуфиналите са на 11 и 13 май.

За Бургас събитието ще се превърне в нещо много повече от телевизионен спектакъл. А бургаските ученици вече са част от историята на домакинството.

Още при кандидатурата на града повече от 200 деца от различни танцови школи се включиха във флашмоб пред „Арена Бургас“, изпълнявайки хореография на Bangaranga. Така те дадоха своята подкрепа за кандидатурата.

Сред тях бяха и ученици от Националното училище за музикално и сценично изкуство „Проф. Панчо Владигеров“, които коментираха събитието като супер-възможност да се докоснат до музиканти, изпълнители, организатори от световна величина. Освен това и като шанс градът да покаже своята музикална история, културния си живот и младите си таланти.

С Bangaranga се обявяват началото и краят на всеки учебен час

Еуфорията около победната песен официално влезе и в училищния живот в крайморския град.

В ОУ „Пейо К. Яворов“ Bangaranga започна да звучи вместо традиционния училищен звънец. Идеята бе вдъхновена от успеха на DARA и от желанието песента да донесе настроение на учениците. Това е добър символ за връзката между голямото международно събитие и всекидневието на децата.

Още преди окончателния избор младежи от града се включиха в инициативата „Посланици на Бургас за „Евровизия“.

Чрез онлайн платформа ученици и млади хора заснеха кадри с позитивни послания на емблематични места в града – „Арена Бургас“, Морската гара, Експонентър „Флора“, Международния конгресен център, сградата на Общината и други знакови пространства. Главни организатори на инициативата са Владимир Иванов – един от създателите на платформата, и ученическият омбудсман Йоан Павлов. Посланията звучат на английски, руски, немски, френски, испански, италиански и други езици.

Кандидатурата за „Евровизия 2027“ даде на учениците възможност да бъдат участници, а не само зрители.

Със сигурност и по време на провеждането на Конкурса младите, енергични хора ще бъдат голяма част от доброволците, които ще направят приятен престоя на чужденците в крайморския град.

„Арена Бургас“ вече се подготвя. Само ден след обявяването на домакинството подготовката на терен започна. От оператора на Летище Бургас „Фрапорт Туин Стар Еърпорт Мениджмънт“ увериха, че то разполага с необходимия инфраструктурен и оперативен капацитет. Летището може да обслужва до 21 полета на час и около 50 000 пътници за денонощие при подходяща организация.

Самата DARA отправи специален

Снимка „Черноморски фар“

Момент от „БУРГАС танцува за ЕВРОВИЗИЯ“

DARA получи пожизнен семеен билет за музеите в Бургаско

Директорите на държавните и общинските музеи и галерии в Бургаска област, както и на общинските културни и туристически обекти, единодушно решиха да подарят на певицата пожизнен семеен билет за всички музеи и музейни обекти в региона.

Подаръкът е знак на признателност за успеха, който даде възможност България за първи път да бъде домакин на Конкурса.

Не само музика

За Бургас Конкурсът е възможност да покаже пред Европа не само „Арена Бургас“, а целия град, и най-вече хората си. Очакването е събитието да привлече десетки хиляди посетители. Според оценки, цитирани след избора на домакин, България може да очаква между 40 000 и 50 000 чуждестранни туристи около Конкурса.

За учениците и студентите това означава нещо още по-важно. „Евровизия“ може да се превърне в жива класна стая. За Бургас това ще бъде изпитание. А за младите хора – възможност.

За изучаващите чужди езици – реална възможност да ги упражнят като доброволци. За младите музиканти – среща с професионалисти от цяла Европа. За интересувашите се от технологии – урок по звук, осветление, сценография и телевизионна продукция. За бъдещите журналисти – огромна международна тема.

А за всички – урок по културно многообразие.

През май 2027 г. хиляди хора ще гледат „Евровизия“ от Бургас. Но за бургаските деца това няма да бъде просто телевизионно шоу. Това ще бъде конкурсът, за който част от тях са танцували пред „Арена Бургас“ или в центъра на града. Песента, която са чували в училищния звънец. Сцената, която са виждали да се изгражда пред очите им.

Отсега се обсъжда и възможността дните на Конкурса да бъдат неучебни.

„Предстоят разговори с Министерството на образованието и науката за възможността за обявяване на неучебни дни в Бургас по време на домакинството на песенния конкурс „Евровизия“ през 2027 г. – коментира заместник-кметът по образование, здравеопазване, социални дейности и младежки политики Михаил Ненов. – Сигурно ще влезем в извънредна обстановка в периода на провеждане на Евровизия“, подчерта той. И уточни, че по закон кметът на общината може да обявява до три неучебни дни в рамките на една календарна година, като решението се съгласува с МОН. В Бургас традиционно един от тези дни е 6 декември – празникът на града, допълни той.

„Ще намерим оптималните варианти за осигуряване на това, но разговорите първа предстоят“, увери заместник-кметът.

Предлагат Еврогларус за символ на Конкурса

Бургаският гларус да се превърне в маскот на „Евровизия 2027“, предложи от Държавния куклен театър в града непосредствено след избора на града за домакин. Идеята е един от гларусите от спектакъла „Бургаски гларуси“ да получи ново амплуа и име – „Еврогларус“.

Според екипа на Театъра трудно може да има по-бургаски образ за посрещането на Европа.

Гларусът е свободолюбив, колоритен, шумен и артистичен – качества, които отлично се вписват в духа на музикалния конкурс. А характерният му „музикален“ глас отговаря е част от звуковата визитка на морския град.

Идеята е Еврогларусът да излезе от театъра и да стане част от градската атмосфера по време на Конкурса.

поздрав към Бургас след обявяването на домакинството. Победителката от „Евровизия 2026“ пожела на града да раздава смело енергията си, и подчерта, че „Евровизия“ е магия.

Бургас празнува

Само час след официалното обявяване на новината за домакинството на „Евровизия“ празничното настроение завладя

центъра на града. Служители на Община Бургас излязоха пред сградата на местната администрация, а от тонколониите по централните улици прозвуча Bangaranga.

Кметът Димитър Николов определи избора като голям успех за целия регион и заяви амбицията: „Няма да бъдем просто домакин, ще бъдем дом на „Евровизия“. За броени часове бургаският кмет получи подкрепата на всички свои колеги от областта и от страната.

На 13 и 14 август на терасата пред

Повече от двайсет възпитаници на Българското училище „Родна стряха“ в Кипър са избрали да продължат образованието си във висши училища в България. Днес те следват в София, Пловдив и други градове, а зад решението им да се върнат в родината, стоят години на обучение по български език и последователната подкрепа от училищния екип. Именно това е една от големите каузи на „Родна стряха“ – не само да съхранява езика, културата и традициите сред децата с български корени, но и да превръща връзката им с България в реална възможност за бъдещето.

Училището получи наскоро отличие от Асоциацията на българските училища в чужбина по повод десет години от своето създаване.

Антоанета НАЙДЕНОВА

Началото е поставено на 3 октомври 2015 г. в Арадипу, окръг Ларнака, с десетина деца и една мечта на основателя и директор Калинка Панчева – когато възпитаниците на училището се върнат в България, да не се чувстват чужденци. Да говорят езика, да познават историята и културата на страната и да имат свободата един ден да изберат родината като място за образование и живот.

Десетилетие по-късно училището вече обучава 107 деца – от предучилищна възраст до горните класове. Основното учебно средище е в Арадипу. Първият филиал е открит още през 2016 г. в Атиену, а през учебната 2019/2020 г. „Родна стряха“ достига и до децата в Ксилофагу. Само няколко месеца след началото там са записани над 30 ученици. Пандемията поставя под въпрос бъдещето на новия филиал, но децата и родителите не се отказват от занятията. Училището оцелява и продължава да увеличава броя на възпитаниците си.

Решението да бъдат открити допълнителни средища, е продиктувано от условията на живот на българските семейства в Кипър. Много родители работят и през почивните дни, а ограниченият обществен транспорт затруднява пътуването на децата до друг град.

„Решихме да бъдем по-достъпни и да присъстваме там, където знаем, че имат нужда от нас“, обяснява директорката Калинка Панчева.

Особено показателен е примерът с Атиену. Част от българските родители там работят от сутрин до вечер, а децата им прекарват деня в кипърски детски градини и училища. Дори в семейства с двама родители българи понякога не остава достатъчно време за пълноценно общуване на майчиния език. Ако детето не разбира казаното на български, разговорът лесно преминава на гръцки. По думите на директорката немалко деца в района – както от български, така и от смесени семейства, днес говорят български именно защото училището е достигнало до тях.

„Когато родителите започнаха да изброяват имената им, се разплаках. Тогава осъзнах, че наистина променяме съдби. Езикът е мост към родината. Когато децата го научат, започват по друг начин да мислят и за България“, споделя Панчева.

От езика към българските университети

Връзката между владенето на езика и чувството за принадлежност Калинка Панчева установява и чрез свое наблюдение сред учениците. Пита деца с различно равнище на езикови познания как се самоопределят. Тези, които не говорят български, се възприемат единствено като кипърци. Учениците с известни познания посочват и двете си принадлежности, а владеещите добре езика се чувстват българи.

„Съвсем различно е, когато имаш български корени, но не владееш езика. За да се почувства детето българин, то трябва да може да говори български“, убеждена е директорката.

С израстването на учениците обаче поддържането на интереса им към неделното

Снимки БУ „Родна стряха“

Училището обединява всички българи в Кипър с честването на националните празници

Езикът е мост към родината

Училище „Родна стряха“ в Кипър обучава 107 деца в три населени места и помага на възпитаниците си да продължат образованието си в България

В БУ „Родна стряха“ се обучава и тазгодишната златна медалистка от XXI национална олимпиада по физика в Кипър Габрианна Миленкова. На снимката е с рисувана от нея шевица

Калинка Панчева, директор

училище става по-трудно. Появяват се нови занимания и цели, свързани с бъдещето им образование. Когато България не присъства в тези планове, постепенно намалява и мотивацията им да продължат да изучават езика. Затова екипът на „Родна стряха“ започва целенасочено да работи за връщането на младите хора в България като кандидат-студенти.

През 2018 г. в училището е проведен първият изпит за ниво В2 по български език, организиран съвместно със Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Всъщност „Родна стряха“ е сред първите пет

български училища в света, в които тогава се провежда такъв изпит.

Постепенно сертификатът за владение на български език придобива практическа стойност при кандидатстването във висше училище и се превръща в допълнителен стимул по-големите ученици да останат в школото. Причината е, че сертификатът за ниво В2 започва да се приема като оценка на мястото на тази от матурата по български език и където е необходимо, да бъде използвана като балообразуваща.

Още през 2018 г. „Родна стряха“ помага на първата си възпитаничка да започне висшето си образование в България. Момичето е завършило кипърското училище и изпита за ниво В2 с отличен успех и избира да учи информационни технологии.

„Такива млади хора имат бъдеще, с което могат да променят живота си, но и да допринесат за България“, казва Панчева.

От 2018 до 2024 г. над двайсет възпитаници на училището продължават образованието си у нас. Пътят им обаче невинаги е лесен. Учебната година в Кипър приключва в срокове, които не съвпадат с кампаниите на българските университети. Необходимо е и време за издаване, легализиране и признаване на дипломите. Различията в изискванията налагат училищният екип да търси решения

за всеки кандидат и университет.

За да насочи по-широко внимание към тези трудности и към възможностите за образование в България, „Родна стряха“ започва да организира информационни кампании с участието на МОН, български висши училища, АБУЧ и посолството ни в Кипър.

Първата онлайн инициатива през 2021 г. достига до над 300 кандидат-студенти от български общности по света. Кампаниите продължават и през следващите години, а през март 2026 г. в Лимасол и Ларнака се провежда изложение на българските университети.

Петима учители пътуват до децата

В трите учебни средища работят петима учители. Повечето преподават на децата от предучилищните групи и началните класове. А за да стигнат до Атиену и Ксилофагу, педагозите пътуват с автомобилите си за своя сметка. Екипът съставя графици, учителите си помагат при възникнал проблем и се заместват, когато е необходимо. Според Калинка Панчева подобна работа изисква повече от професионална подготовка.

„За да бъдеш учител в българско училище в чужбина, трябва да обичаш не само децата, но и родината. Имаш по-дълбока кауза – да възпитаеш деца, които да обичат България, макар да са далеч от нея, и да направиш страната близка за тях“, казва тя.

След края на пандемията училището се връща към присъствените занятия. Онлайн часове се организират основно за по-големите ученици и като допълнителна подготовка по история, география и български език. При малките деца непосредственият контакт с учителя остава незаменим, тъй като продължителното задържане на вниманието пред екрана е трудно.

Книгата като среща с езика и с майката

Естествено продължение на училището става създадената през 2016 г. първа българска книжарница в Кипър. До идеята Калинка Панчева достига първоначално като майка. След раждането на по-малката ѝ дъщеря Панайота тя търси начин детето да слуша, а по-късно и да чете повече книги на български. Доставка на отделни заглавия от България обаче е скъпо и трудно.

На стр. 14

Езикът е мост към родината

От стр. 13

Така се ражда идеята поръчките да бъдат обединени и книгите да достигат не само до едно семейство, а до българи в различни части на острова.

Опитът на директорката като преподавател показва колко съществена е ролята на четенето. Срещала е деца, които привидно разговарят свободно на български, но не разбират думи извън ограничения речник на всекидневното общуване. Само уроците и учебникът не са достатъчни, за да се изгради богат език.

Днес 11-годишната Панайота чете на три езика, като първо е започнала да чете на български и речникът ѝ вече е доста по-богат от този на нейни връстници, които не посягат към български книги.

Затова Калинка Панчева разговаря с родителите за значението на четенето още от най-ранна възраст. На новородените братчета и сестричета на ученици тя подарява първите детски книжки с молба родителите да отделят поне десет минути дневно за четене.

„Книгата създава емоционална връзка не само с езика и родината, но и с майката. Панайота идваше при мен да четем, защото знаеше, че ще бъде гушната. Това беше нашият специален момент“, споделя директорката.

Едно училище като
етнографски музей

През годините „Родна стряха“ събира значителна колекция от предмети, свързани с българския бит и фолклор. Сред тях има автентични носии, кобилици, менчета, дървени масички и семейни реликви, предавани от поколения.

Част от предметите са донесени от България от семейството и приятели на Калинка Панчева, а други са дарени от поддръж-

Деца обичат да пресъздават историята чрез театъра

Пътешествието „С вкус и мирис на България“ не е пълно без баница

ници на училището. Колекцията позволява на децата не просто да слушат разкази за миналото, а да се докоснат до него.

Засега обаче училището няма собствено място, където събраното да бъде постоянно изложено. Голяма част от предметите се съхраняват в склад и не са редовно достъпни за учениците. Една от следващите цели на екипа е да осигури пространство, в което

своеобразният етнографски музей да оживее.

Тази необходимост е подчертана и на празника за десетгодишнината на училището, проведен през октомври 2025 г. в Арадипу. В отбелязването се включват представители и студенти от Софийския университет, които организират творчески работилници за Априлското въстание и запознават децата с българската история чрез

преживяване. Представени са кукерски костюми, шевици, музика, народни обичаи и фолклор.

Сред официалните гости са посланикът ни в Кипър Н.Пр. Недялко Данчев, кметът на Арадипу Христолюбос Парто, представители на български институции и на АБУЧ, както и отец Максим от манастира Кикос – първият преподавател по религия в „Родна стряха“.

По случай юбилея училището получава и видеовръзка от родители, учители и директори на техни бивши ученици, които показват на практика, че децата са се адаптирали безпроблемно при завръщането си в България.

Връзката със Софийския университет продължава и през лятото на 2026 г., когато ученици от училището прекарват 6 дни в учебно-практическата база на Историческия факултет в родопското с. Славейно. Те посещават етнографските музеи в селото, в Момчиловци и Широка лъка, Планетариума в Смолян, Стария Пловдив и София. Участват и в работилници за приготвяне на баница и кисело мляко.

„За нас образователното пътешествие „С вкус и мирис на България“ се превърна в незабравимо приключение. Искам да благодаря на проф. д-р Мира Маркова за отправената покана, на проф. д.н. Климент Найденов за оказаното съдействие, както и на доц. д-р Мая Василева и гл. ас. д-р Катя Мишева за професионализма, топлото отношение и грижата към всички участници“, споделя Калинка Панчева.

Десет години след първия учебен ден, „Родна стряха“ вече е много повече от място за съботно-неделни занятия. То подготвя децата за обучение в България, среща ги с книгите и традициите и им дава езика, чрез който могат да се чувстват у дома и на двата бряга.

ПРАВНА КОНСУЛТАЦИЯ

Тодор КАПИТАНОВ

Когато здравословното състояние на работник или служител не му позволява да продължи да изпълнява досегашната си работа, това не означава непременно, че трудовото му правоотношение трябва да бъде прекратено. Законът предвижда възможност той да бъде преместен на друга подходяща длъжност или да продължи да изпълнява същата работа при облекчени условия, които не създават риск за здравето му.

Кога работникът има право на трудоустройство и какви са задълженията на работодателя

Трудоустройването е форма на специална закрила и се извършва въз основа на предписание на компетентните здравни органи. То може да се прилага при заболяване, трудова злополука, бременност, кърмене или напреднал етап на лечение инвитро. Работодателят е длъжен да се съобрази с медицинското предписание и да осигури подходящи условия на труд. Кой може да издаде такова предписание, за какъв срок и какви допълнителни права имат трудоустроените работници и служители?

Трудоустройването означава преместване на работник или служител на друга работа, която е подходяща за здравословното му състояние, или пък облекчаване на условията, при които полага труда си. То се прилага за бременни работнички или служителки, кърмачки, както и работнички и служителки в напреднал етап на лечение инвитро и работници и служители, които поради болест или трудова злополука не могат да изпълняват възложената им работа, но без опасност за здравето си могат да изпълняват друга подходяща работа или същата работа при облекчени условия. Трудоустройването става по предписание на здравните органи, а работодателите имат задължението да изпълнят самите предписания.

Предписание за трудоустройство на същото работно място може да бъде издадено от:

- личен лекар – за срок до един месец;
- лекарска консултативна комисия (ЛКК) – за срок до 6 месеца, но не повече от четири пъти последователно;
- трудово-експертна лекарска комисия (ТЕЛК) и национална експертна лекарска комисия (НЕЛК) – с експертно решение.

В закона ясно е посочено, че работодател с повече от 50 работници и служители е длъжен да определя ежегодно работни места, подходящи за трудоустройство от 4 до 10 процента от общия брой на работниците и служителите в зависимост от икономическата дейност.

На трудоустроени работници и служители е забранено възлагането на нощен труд, извънреден труд, удължаване на работното време и др. Работниците и служителите с трайно намалена работоспособност 50 и над 50 на сто имат право на основен платен годишен отпуск в размер, не по-малко от 26 работни дни.

Трудоустроените работници и служители попадат в персоналия кръг на лицата с предварителна закрила при уволнение по смисъла на Кодекса на труда, съгласно която за страдащите от определени заболявания разрешението се издава от Инспекцията по труда, като задължително се взема и мнението на ТЕЛК.

Трудоустройването има за цел да запази заетостта на работника, без да се поставя в риск неговото здраве. Работодателят е длъжен да изпълни предписанията на здравните органи и да осигури подходяща работа или облекчени условия, като спазва и специалната закрила, предвидена в трудовото законодателство.

Справка:

чл. 309, чл. 314, чл. 315, чл. 319 и чл. 333 от Кодекса на труда;

чл. 2 и 9 от Наредбата за трудоустройство; Наредба № РД-07-1 за определяне на работните места, подходящи за трудоустройство на лица с намалена работоспособност.

Министерство
на образованието и науката
Национално издателство за
образование и наука „Аз-буки“

Директор:
ЕМИЛ СПАХИЙСКИ
Заместник-директори:
СТОЯН СТОЯНОВ
ВЕНЦИСЛАВ ГЕНКОВ
1113 София
„Цариградско шосе“ 125, бл. 5
За цялата страна:
0700 18466
izdatelstvo.mon@azbuki.bg
azbuki@mon.bg
<https://www.azbuki.bg>

Аз-буки

Банкова сметка:
„Обединена българска банка“ АД
IBAN: BG38UBBS81553139075716
BIC: UBBSBGSF

Национален седмичник
за образование и наука

АЗ-БУКИ

ISSN 0861-3990

Редактори:

д-р Зина Соколова
z.sokolova@azbuki.bg

д-р Дилиана Кочева
d.kочева@azbuki.bg

Антоанета Найденова
a.naydenova@azbuki.bg

Виктория Гълъбова
v.galabova@azbuki.bg

Боряна Трайчева
b.traycheva@azbuki.bg

Графичен дизайн:

Иво Христов
i.hristov@azbuki.bg

Петър Владов
p.vladov@azbuki.bg

Стилист-коректор:

Анелия Врачева
a.vracheva@azbuki.bg

Фоторепортер:

Олег Попов

Реклама и

разпространение:

izdatelstvo.mon@azbuki.bg

Кореспонденти в страната:

Белене – Ралица Господинова
088 7418349

Бургас – Дана Митева
0898361338

Варна – Розалина Димитрова
088 339920

Видин – Борислава Борисова
vidinster@gmail.com

Пловдив – Деляна Лукова
088 7271712

Смолян – Ангел Добриков
088 9703271

Кюстендил – Северина Димитрова
089 5789515

ДЕЖУРЕН РЕДАКТОР:

Стоян Стоянов

Предпечатна подготовка:

НИОН „Аз-буки“

Печатница: „Алианс Принт“ ЕООД
ж.к. „Дружба“ 1, ул. „Илия Бешков“ 3А

Неподписаните снимки в броя са от архива

на в. „Аз-буки“ и глобалната мрежа

Материали не се връщат

Авторските права на публикуваните

текстове и илюстрации са

собственост на вестника

НИОН „Аз-буки“ издава
научните списания:

„Български език и литература“

„Чуждоезиково обучение“

„Математика и информатика“

„Педагогика“

„Професионално образование“

„Философия“

„Стратегии на образователната

и научната политика“

„История“

„Обучение по природни науки

и върхови технологии“

ГЕРОЙ НА ГЪТЕ ОТ „ФАУСТ“ РОМАН НА ЕМИЛ ЗОЛА	СТИХОТВОРНА СЪПКА ЕВРОПЕЙСКА СТОЛИЦА	ИЗХОДЕН ПРОДУКТ ЗА БОИ ЛЕКАРСТВА ЦАР НА ЮДЕЯ (73-4 Г. ПР. Н. Е.)	СПОРТНО РАВЕНСТВО ПСЕВДОНИМ. ОБР. ПРИ ЧЕТЕНЕ ОТЗАД НАПРЕД	ЯЙЧИЦЕ НА ВЪШКА ФУТБОЛЕН ОТБОР ОТ БУРГАС	ФРЕНСКИ КОМПОЗИТОР ФРЕНСКА АКТРИСА. СТО И ЕДНА НОЩ	ГОЛЯМА ГОСТНА СТАЯ НАШУМЯЛА ПЕСЕН	СТИЛНА ЛИТ. ФИГУРА НАШУМЯЛА ПЕСЕН	ШЕФ НА ПРЕДПРИЯТИЕ ЕГИПЕТСКА ОСВЕДОМИТЕЛНА АГЕНЦИЯ	ЕДНА ОТ ЧЕТИРИТЕ БОИ НА КАРТИТЕ ЗА ИГРА
БЕЛТЪК. ОБРАЗУВАН ПРИ СЪСИРВАНЕ НА КРЪВТА СПОРТЕН ОТБОР	ФРЕНСКИ ИСТОРИК (1849-1928) НОС НА ЧЕРНО МОРЕ	ВЕЛИЧИНА, СЛУЖЕЩА ЗА МЯРКА МАСЛИНЕНО ДЪРВО	ЖИВОТИНСКИ МЛЕКОДАЕН ОРГАН ТРАДИЦИОННО ИТАЛИАНСКО СИРЕНЕ	ГОЛЯМ ВЪРЗОП. БАЛА ПАРИЧЕН ИЗРАЗ НА СТОЙНОСТТА НА СТОКА	БУКВА КАТО ЗНАК НА ЦЕННИ КНИЖА ПЛАВАТЕЛЕН СЪД	ОЦВЕТИТЕЛ ЗА КСЕРОКС И ДР. БЪЛГАРСКИ ПОЕТ (1895-1925)	НАЦИОНАЛНО МЕКСИКАНСКО ЯСТИЕ ВИНЕН СОРТ ГРОЗДЕ	АНГЛ. ПИСАТЕЛ - „ПАНАИР НА СУЕТАТА“	МАШИНА ЗА ПОЛУЧАВАНЕ НА ЕЛ. ТОК
ГРАДИВНА ЧАСТИЦА НА ХИМ. ЕЛЕМЕНТ	ДРЕВНОГРЪЦКА БОГИНЯ НА ПОБЕДАТА РАЗМЕР НА РАЗХОД	РАСТИТЕЛНО МАСЛО ДРЕВНО-ЕГИПЕТСКА КАМЕННА СТАТУЯ	ФРЕНСКИ ВЕСТНИК ДРЕВНА ПРОРОЧИЩА, ЖРИЩА НА АПОЛОН	БЪЛГ. ПИСАТЕЛКА - „ИРИНА“ БЪЛГ. ПИСАТЕЛ (1841-1901)	ГОЛЯМО ПОМЕЩЕНИЕ В ПРОМИШЛЕНА СТРАДА ГРАД В ИТАЛИЯ	ЕТНИЧЕСКА ГРУПА В СЕВЕРОЗАПАДНА АФРИКА ОТЗВУК, ЕК	ПРЕВОЗНО СРЕДСТВО БЪЛГАРСКИ СКУЛПТОР	ШОТЛАНДСКИ ХИМИК НОБЕЛИСТ ВИД ЗЕЛЕНЧУК	
ГЕРОИНЯ ОТ БЪЛГ. ФИЛМ „АДАПТАЦИЯ“	СЕЛСКА ДРЕХА ДРЕВНА КРЕПОСТ В СОФИЙСКО	ИТАЛИАНСКИ ФУТБОЛЕН ОТБОР	МАРКА УНИВЕРСАЛНО ЛЕПИЛО ГОЛЯМО ИЗКУСТВЕНО ЕЗЕРО	МАРКА ЯПОНСКИ МОТОЦИКЛЕТИ ФРЕНСКИ ПИСАТЕЛ (1851-1935)	ФРЕНСКИ ДРАМАТУРГ (1848-1918) КИЕВ. КНЯЗ (НЕИЗВ.-912)	ГРАД В НИДЕРЛАНДИЯ МУЗА НА ЛЮБОВНАТА ПОЕЗИЯ	ХОМОТ НЕНАСИТЕНИ АЛКОХОЛИ	ГЕРОЙ НА ВОЛТЕР ОТ „ФИЛОСОФСКИ НОВЕЛИ“ ГРАД ВЪВ ФРАНЦИЯ	БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ (1823-1900)
ИГЛОЛИСТНО ДЪРВО	НАЗВАНИЕ НА ЛИТЕРАТУРЕН ВИД МРЕЖА ЗА МОРСКИ РИБОЛОВ РЕКА В ПОЛША	МАРКА ЛАПТОПИ	КАНАДСКИ ФИЗИК (1862-1948)	КАПИТАН НА ВЕТРОХОДЕН КОРАБ СВИДЕТЕЛ ПРИ БРАКОСЪЧЕТАНИЕ	МАЛЪК ОРГАН БЕЗ ТРЪБИ (МУЗ.) РУСКИ ПИСАТЕЛ (1891-1980)	ИНДИАНСКО ПРЕНОСИМО ЖИЛИЩЕ РУСКИ ПИСТОЛЕТИ	ОБРАЗ БИВША АВИАКОМПАНИЯ НА САЩ	ЯПОНСКИ ПИСАТЕЛ (1905-1969) „ФЕНИКС“ ЛЕКА ЛЯТНА МЪГЛА	ВЕЩЕСТВО ЗА ПОДХРАНВАНЕ НА ПОЧВАТА
СТАРА КЕЛТСКА МЯРКА ЗА ПЪТ ГЕРОЙ ОТ „СЕЛО БОРОВО“	КУПЛУНГ	РОМАН НА ДЖ. УИНДЪМ ПРИРОДНИ ФОРМИ НА ВАРОВИТИ СКАЛИ	МАШИНАНА ЧАСТ БЪЛГАРСКИ САТИРИК „ЛЮТИ ЧУШКИ“	МАЛКО ЗРЪНЦЕ ЗА НИЗАНЕ НА ГЕРДАН ЗАКРИТО СТРЕЛБИЩЕ	МАШИНА ЗАМЕЩАЩА ЧОВЕКА ГЕРОЙ ОТ „ВОЙНА И МИР“	НЕМСКИ ФИЗИК (1864-1928) ВИД ТЪВЪРД КАМЪК	ПИЛЕТА ГУТАТОР МАРКА БЪЛГАРСКИ ВЕРМУТ	ПЕЛТЕ ГЕРОЙ НА Д. СТОРИ ОТ „СПОРТЕН ЖИВОТ“	ШУТ СМЕШНИК АВСТРИЙСКИ ПИСАТЕЛ (1894-1939) „ЛОВ“
ЮЖЕН ПЛОД	СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ ИВАН ВАЗОВ	ПИСАТЕЛ, ОСМИВАЩ ОТРИЦАТЕЛНИТЕ СТРАНИ НА ЖИВОТА	СЪОРЪЖ. ЗА ПУСКАНЕ НА КОРАБИ ПЪРВАТА ПЕЧАТНА КНИГА НА НОВОБЪЛГАРСКИ	ЛИСТЕН ЗЕЛЕНЧУК ИТАЛИАНСКИ ПИСАТЕЛ (1789-1854)	ГЕРОИНЯ НА Х. ИБСЕН ОТ „НОРА“ ПОМЕЩЕНИЕ ЗА СТОКИ	ЛИЦЕ ИЗПЛАЩАЩО ПАРИ	МОДЕЛ АВТОМОБИЛИ НА „ФИАТ“	ЛАТИНОАМЕРИКАНСКИ ТАНЦ	
МЛАД БЛАГОРОДНИК ПРЕЗ СРЕДНОВЕКОВИЕТО	ГОРЕЩИНА	СВОЙСТВО НА ГЛАГОЛИТЕ ДА ИЗРАЗ. ДЕЙСТВИЕ ЗАРАЗНА БОЛЕСТ	ГОЛЯМ ПЕРИОД ОТ ВРЕМЕ ВИД ИГРА НА КАРТИ	ГОЛЯМ ПЕРИОД ОТ ВРЕМЕ ВИД ИГРА НА КАРТИ	ГОЛЯМ ПЕРИОД ОТ ВРЕМЕ ВИД ИГРА НА КАРТИ	ГЕРОЙ ОТ РОМАН НА ГОГОЛ ПЕРУАНСКИ ПОЕТ (1908-1974)	ПРИТОК НА АМАЗОНКА	КОМПЮТЪРЕН ЕЗИК РАЗМЕКНАТА ПРЪСТ	
ГАМАШИ	УНИВЕРСИТЕТСКА ТИТЛА	СТОЛИЦАТА НА ИСПАНИЯ	ЧАСТ ОТ КАРУЦА	СТИХОТВОРНА СЪПКА	ГЕРОЙ НА ВЕРДИ ОТ „АИДА“	СТИХОТВОРЕНИЕ ОТ П. ЯВОРОВ			
ЛАВИЦА, ПОЛИЦА		БЪЛГ. ПИСАТЕЛ (1879-1939)							

РЕЧНИК: АНИЛИН, ГЕТИ, ЕНОЛИ, ИБИК, ЛИТОТА, ОНОН

ЕВЕЛИНА ТУМБЕВА

Отговори от миналия брой	Водоравно: "Борислав". Арабаконак. Геврек. Осил. Канара. Ват. Окоп. Млин. Тенис. Окарина. Кал. Мена. Обол. Чука. Бобина. Епос. „Сони“. Ревю. Мим. Вдовец. Лазо. Грамота. "Еротика". Бри. Анор. Ина. "Еми". Олива. Скеле. Брекети. Алс. Атар. Боил. Насока. Ото (Николаус). "Ому". Грунт. Ен. Лавина. Фраза. Шницел. Холера. "Ауди". Тикер. Рид. Юта. Меню. Резе. "Иде". Енс. "Пиноккио". Внос. Янтар. Катун. Алерамо (Сибил). Илот. Кел. Акинак. Рамстек. Лясковец. Мос (Марсел). Риал. Вазов (Иван). Ита (Хосе). Марти (Хосе). Енар. "АТА". Амар. Повест. Оратор. "Трубадур". От (Дмитрий). Столова. Арак. "Сигнал". Анорак.	Отвесно: "Богат беден". Огретен. "Антара". Рет. Опора. Ира. Антим. Амур. Рив (Клара). Олово. Блуза. Салса. Аба. Срог. Сетер. Наум. Рот (Йозеф). Мрак. Влекач. Цимент. Деп (Джони). Тема. Акорус. Кика. Шиник. Корпус. Ев. Пикола. Есен. Юнак. Стори (Дейвид). "Нана". Отонит. Отел. Ив (Артур). Басма. Изблик. Циркуляр. Еон. Рил. Ори. "Алек". Ин. Сиеста. Раликор. Ива. "Алеро". Акант. Набег. Алов (Александър). Ре. Акола. Сак. Ливра. Стих. Залив. Рота. КАТ. Нюанс. Оноре. Енев (Тодор). Рон. Фонема. Мока. Али. Враца. Ало. Нане. "Морето". "Единак". Затор. Ларингит. Ламар. Дом. Йотова (Нона). Каса. Масеру. Асесор. Варак.
--------------------------	--	--

АБОНАМЕНТ 2026

Днес в броя
Фонд „Научни изследвания“ отплати 22 успешни проекта в 11 области

Аз-буки
НАЦИОНАЛЕН СТАНДАРТИК ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
www.azbuki.bg

Наг 3100 зрелостници на зрелостната матура
На 3100 зрелостници на зрелостната матура... (text continues with details about the exam results and the role of the Ministry of Education and Science)

2780 лв. за асистент във висше училище
Министерският съвет одобри... (text continues with details about the funding for university assistants)

Изданията на „Аз-буки“	Цена за година
Български език и литература	28,45 € / 55,65 лв.
История	28,45 € / 55,65 лв.
Математика и информатика	28,45 € / 55,65 лв.
Педагогика	54,9 € / 107,40 лв.
Професионално образование	33,6 € / 65,71 лв.
Стратегии на образователната и научната политика	35,4 € / 69,24 лв.
Философия	20,8 € / 40,68 лв.
Обучение по природни науки и върхови технологии	35,45 € / 69,33 лв.
Чуждозиково обучение	28,45 € / 55,65 лв.
Вестник „Аз-буки“	57,25 € / 112 лв.
Цена за година онлайн	
Вестник „Аз-буки“	48,57 € / 95 лв.

**Абонирайте се
В РЕДАКЦИЯТА
с отстъпка**

5% от цената – при **ТРИ** и повече издания

10% от цената – при **ПЕТ** и повече издания

15% от цената – за **ПЪЛЕН** комплект от изданията

Контакти: София 1113,
бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5,
тел.: 0700 18466;
azbuki@mon.bg

www.azbuki.bg

В моето **XI НАЦИОНАЛЕН ФОТО КОНКУРС**
училище
Аз-буки
е най-хубаво

Снимката участва в десетото издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“, организиран от „Аз-буки“. Автор **Калина Йорданова, XI клас, ПМГ „Христо Смирненски“, Перник**

XI НАЦИОНАЛЕН ФОТОКОНКУРС „В моето училище е най-хубаво“

Под патронажа на министъра на образованието и науката

Национално издателство „Аз-буки“ очаква творбите за XI издание на Националния фотоконкурс „В моето училище е най-хубаво“.

В конкурса могат да участват ученици от I до XII клас, които представят във фотоси училищния живот.

За участниците от първата възрастова група – I до VII клас, Фотоконкурсът се провежда без предварително зададена от организаторите конкурсна тема.

За участниците от втората възрастова група – VIII до XII клас, Фотоконкурсът се провежда по предварително определени от организаторите две конкурсни теми:

- „Улови мига в училище“ – репортажна снимка, която изобразява емоция, действие или важен момент от училищния живот;

- „Героите на моето училище“ – портретна фотография – снимки на ученици, учители или вдъхновяващи личности в училище.

Авторските творби се приемат до 1 ноември 2026 г. на имейл: konkurs@azbuki.bg.

Победителите в първа възрастова група ще получат предметни награди, а отличените в двете категории във втора възрастова група – годишни стипендии. Те ще бъдат оценявани от жури от доказали се професионалисти във фотографията.

Най-добрите 12 фотографии ще бъдат включени в специален календар за 2027 г.

Пробив във фотонните технологии с българско участие

Международен екип със силно българско участие е извършил важен технологичен пробив, който решава дългогодишен инженерен проблем и е голям скок напред към изцяло оптични изчисления и свръхвисокоскоростни телекомуникации за данни, съобщава nauka.offnews.bg.

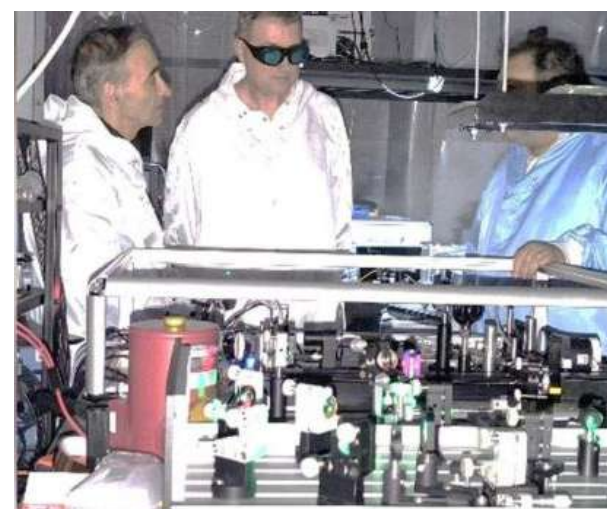
Проучването обединява изследователи от Австралийския национален университет, Софийския университет и Центъра за био- и нанофотоника „Джон Атанасов“ (България), Политехническият университет в Милано (Италия) и Университета „Нотингам Трент“ (Великобритания). Подкрепено е по проекта METAFast по програма „Хоризонт 2020“ на ЕС и гранта за изследователска инфраструктура NEPHAEStus на България.

Изследването е представено в статия, публикувана в Opto-Electronic Advances, като според EurekAlert! „преодолява барьерата на честотната лента при ултрабърза изцяло оптична модулация“. Всъщност оптичната модулация е процес на кодиране на информация върху светлинна вълна чрез промяна на нейните основни характеристики, като това е основният начин за пренос на данни през оптични кабели в съвременните телекомуникации.

Пред тях обаче стои проблем относно контролирането на светлината – може да има скорост/ефективност (теснолентов дъгъл) или да се обработват кратки импулси (широколентов дъгъл), но никога и двете.

За да се справят с предизвикателството, авторите на изследването използват метаповърхности – ултра тънки слоеве, изработени от проектирани структури, които могат да контролират светлината с висока прецизност. Те взаимодействат с нея по уникални начини, позволявайки на учените да я оформят и насочват в много малък мащаб.

Изследователите, сред които Калоян Георгиев, Антон Трифонов, Любен Петров, Стефан Георгиев, Христо Илиев, Иван Бъчваров и Драгомър Нешев, използват генетичен алгоритъм

Снимка Dr. Dragomir Neshev / Australian National University

за проектиране на метаповърхност от силиций върху сапфир с уникален спектър на пропускане. Решението позволява на устройството да модулира невероятно широк спектър светлина (честотна лента от 49 nm) наведнъж, като същевременно остава достатъчно бързо, за да обработва импулси под 50 фемтосекунди.

Технологията би могла да играе роля в бъдещите оптични или „светобазирани“ изчислителни системи. За разлика от конвенционалната електроника фотонните системи използват светлина за извършване на операции и потенциално могат да работят с много по-високи скорости с по-ниска консумация на енергия.